

1980/81:154

Måndagen den 1 juni

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Ändring i vallagen m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om konstitutionsutskottets betänkande 1980/81:26.

Anf. 102 TORKEL LINDAHL (fp) replik:

Herr talman! Före middagsuppehållet gav Sven-Erik Nordin uttryck för bekymmer över att den besparing som folkpartiet har föreslagit var så liten på varje punkt. Om man bara tittar på en punkt i taget rör det sig inte om så våldsamt många miljoner, men här som på de flesta andra håll gäller det att många bäckar små osv.

Man kan t. ex. fråga sig: Behöver alla postkontor i Stockholmsområdet vara öppna på valdagen? Behöver alla postkontor i varje svensk stad vara öppna eller räcker det med några? Man hör talas om olika valdistrikt i våra tätortsområden som har vallokaler i samma skola. De sitter vägg i vägg och det är väldigt få väljare. Skulle man inte kunna tänka sig någon form av rationalisering där? Det är sådana förhållanden som gör att vi tycker det är rimligt att man gör en utredning, går igenom hela proceduren och ser efter var vi kan spara, var vi kan minska på byråkrati och krångel för att få ett smidigare och mer lätthanterligt valsysteem än det vi har.

Detta är inga lätta frågor. De är så knepiga att jag tycker det är självklart att man tar god tid på sig och funderar på dem. Vad som kan låta som ett bra uppslag kan vid ett närmare studium visa sig vara behäftat med vissa brister.

Jag ger emellertid Sven-Erik Nordin en eloge för att han var konsekvent. Han menade att här är det som det är och vi skall inte tafsa alltför mycket på detta. Hans inställning står i klar motsats till inställningen hos dem som av vissa partiegoistiska skäl tycker att när det gäller extraval kan man göra nästan hur som helst – det behövs egentligen inga utredningar för att radikalt ändra på valsystemet.

Anf. 103 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Sven-Erik Nordin sade i fråga om skydd för partibeteckning att en person kan skriva en valbeteckning som är lik en registrerad, och det kan man inte hindra. Jag hörde väl rätt? Jag är dock något förvånad, för det är inte detta saken gäller. Sven-Erik Nordin borde veta att frågan är större än så. Väljaren som eventucilt skriver en egen valbeteckning i vallokalen har säkert inte begärt att få den registrerad hos någon myndighet. Och, Sven-Erik Nordin, varför tillämpas prövning och registrering av partibeteckningar? Naturligtvis för att undvika förväxlingsrisk. Och varför får endast valsedlar med registrerad beteckning läggas ut på postkontoren? För att undvika förväxlingsrisk. Det är sakfrågan. Konstitutionsutskottets talesman och tillika vallagskommitténs ordförande gjorde sig skyldig till en häpnadsväckande nonchalans mot ett reellt existerande problem med sitt sätt att diskutera frågan.

Jag upprepar den fråga som jag inledningsvis ställde och riktar den direkt till Sven-Erik Nordin: Anser Sven-Erik Nordin att det är tillfredsställande att en partibeteckning som har avvisats av myndighet med hänvisning till förväxlingsrisk skall kunna användas i valet och vålla just den förväxling som myndigheterna har önskat undvika? Det är nämligen detta saken gäller. Får jag också säga, herr talman, att Sven-Erik Nordin pekar på att spärrar i det kommunala valsyste­met skulle kunna verka ännu mer orättvist. Ja, men det går att få ett rättvist system inom de kommunala valen med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat utan annan spärr än 1,4 som första divisor.

Anf. 104 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Till Torkel Lindahl finns det bara att säga att jag före middagspausen punkt för punkt gick igenom den folkpartimotion som är grunden för reservationen och noterade att vad som där föreslås redan är prövat och i vissa avseenden icke framkomligt.

Torkel Lindahl har tagit replik på alla huvudanförandena här. Han har inte lyckats i något fall att ta fram något konkret exempel på vad som kan sparas.

I det senaste anförandet drog han till med att alla postkontor inte behöver vara öppna på valdagen. Där ligger det något, men även den saken är faktiskt prövat. Det är sagt att det är möjligt att valmyndigheterna får föreskriva ett begränsat öppethållande. Men jag kan inte förstå varför vi skall behöva utreda detta i särskild ordning.

Jag vet inte om Nils Berndtson lyssnade. Ibland lyssnar han, ibland inte. Han ställer en rak fråga, om jag anser att det är riktigt att en partibeteckning skall kunna användas i ett val, trots att den inte fått tillstånd att registreras därför att den är för lika en annan.

Jag har försökt beskriva att vi här i landet har tryckfrihet och fri nomineringsrätt. Det är alltså möjligt att, utan att valbeteckning registrerats, skriva valsedel och även sprida den. Skillnaden mellan registrerad och icke registrerad beteckning är ju att den registrerade ger rättighet för partiet i

fråga att lägga ut valsedlar på postkontor. Det väcker opposition hos en del mindre partier, men sådan är lagen. Den har förbättrats, och den kommer att ytterligare förbättras genom det beslut vi nu fattar om en liten stund.

Nu är Nils Berndtson ändå inte belåten, men jag ber honom att noga läsa igenom både det utredningsmaterial som finns och det utskottsbetänkande som finns. Då skall han nog finna att vi så långt det är möjligt tillgodoser de intressen som han av naturliga skäl här företräder.

Anf. 105 TORDEL LINDAHL (fp) replik:

Herr talman! Med en viss envishet kommer jag nog att hävda att det är rimligt att gå igenom valsystelet och se om det finns besparingar att göra. Jag kan bara konstatera att viljan att göra detta uppenbarligen inte är lika stor på alla håll.

Anf. 106 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att Sven-Erik Nordin svarar på det som är huvudfrågan. Varken hänvisningen till den fria nomineringsrätten eller tryckfriheten ger besked på frågan om det inte bör vara möjligt att vidta ytterligare begränsningar än den som gäller i fråga om rätten att lägga ut valsedlar på postkontoren för att undvika förväxlingar mellan registrerade och icke registrerade partibeteckningar.

Sven-Erik Nordin gör det till en fråga om en väljare som står och plitar dit en valbeteckning. Men huvudfrågan är ju att en partibildning försöker att registrera en beteckning som ligger väldigt nära en redan registrerad valbeteckning. Då säger myndigheten att det inte går, för då uppstår förväxlingsrisk. Ändå kan detta parti bara gå vidare och trycka valsedlar som kan användas på alla platser, bortsett från postkontoren där de inte får läggas ut. Jag menar att det borde vara möjligt, även med hänsyn till den fria nomineringsrätten och andra viktiga ting, att gå vidare och undersöka vilka begränsningar som är möjliga för att undvika den förväxlingsrisk som jag hoppas även Sven-Erik Nordin vill undvika.

Utskottets behandling av motioner som gällde bokstavs-beteckningar gick bl. a. ut på att undvika förväxlingar. Jag tycker att det handlar om att gå vidare på den linjen. Som det är f. n. kan ett parti ibland få en beteckning inregistrerad som är mycket lika en redan inregistrerad beteckning. Om partibeteckningen inte registreras på grund av denna förväxlingsrisk kan likväl deltagande i valet ske med den icke registrerade beteckningen, och då kan den förväxlingsrisk som myndigheten ville undvika uppstå i vallokalen. Det är den faktiska situationen.

Anf. 107 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Jag tror att Nils Berndtson och jag drivs av samma ambition att försöka reda ut de här trassligheterna. Men vi klarar inte det utan att antingen respektera den fria nomineringsrätten och tryckfriheten eller också göra våld på dem.

Det är alldeles riktigt som Nils Berndtson säger, att lika väl som en väljare i

*Ändring i vallagen
m. m.*

valbåset kan skriva sin egen valsedel kan han låta trycka valsedeln i fråga. Det leder fram till en förväxlingsrisk för väljare som inte är tillräckligt väl informerade.

Det är i detta läge, herr talman, som partierna träder in med sin informationsuppgift. De måste informera väljarna om det riktiga namnet och varna dem för namn som liknar det riktiga, eftersom det bakom de namnen döljer sig människor som är ute i helt andra ärenden. Jag tycker faktiskt att Nils Berndtsons parti har lyckats ganska väl med den uppgiften, trots att speciellt det partiet drabbats ganska hårt av konkurrerande partibildningar. I vissa fall avsöndringar från det egna partiet, som nästan har vegeterat på det gamla kommunistiska namnet. Men det är, som sagt, bara information som hjälper i det här läget, om man inte vill göra våld på vanliga vedertagna mänskliga rättigheter. Och det skall vi väl ändå inte göra, Nils Berndtson?

Tredje vice talmannen anmälde att Nils Berndtson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 108 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! Med anledning av regeringens proposition 1980/81:170 om ändring i vallagen har jag tillsammans med Gunnar Olsson motionerat om att enskild persons namn borde skyddas i anslutning till nomineringen av kandidater till allmänna val. Nu gällande lag innebär fullständig frihet att på valsedel uppsätta vilken person som helst, oavsett den nominerade personens vilja, politiska tillhörighet eller personliga sympati.

Jag har på nära håll upplevt hur denna frihet har missbrukats. Jag har också erfarit att det på olika orter i landet har förekommit liknande missbruk. Det kan enligt vår mening inte vara rimligt att ur integritetssynpunkt acceptera en ordning som innebär att exempelvis aktiva moderater sätts upp på spränglistor för vänsterpartiet kommunisterna eller tvärtom, eller att socialdemokrater sätts upp på centerpartiets lokala kommunala valsedel. Då kan det ofta vara de socialdemokrater som mest aktivt har bekämpat och kritiserat exempelvis centerpartiets politik. Jag har upplevt att någon som kallat sig miljödemokrat upprättat en spränglista för vart och ett av dem i valet etablerade partierna, satt upp en registrerad företrädare för partiet och sedan laborerat med serier av namn och konstruktioner. Det kan enligt vår uppfattning inte vara meningen att ett sådant system skall vara tillåtet.

Man skulle kunna beskriva hur detta missbruk har utvecklats. Det finns olika former för det som jag inte närmare skall gå in på här. Jag har med detta påpekande bara velat notera en del av det missbruk som jag har kännedom om.

Om detta system är diskutabelt med hänsyn till den personliga integriteten, måste det också vara mycket allvarligt sett ur den enskilde väljarens synpunkt, därför att det kan uppstå allvarligt vilseledande förhållanden, därigenom att man i vallokalerna kan placera ut dessa spränglistor. Det är

fullt acceptabelt, eftersom de är ordinarie valsedlar för det tidigare etablerade partiet.

Vår motion syftar till att vi skulle få en ordning som innebär att enskild persons namn inte utan vidare skall kunna sättas upp på valsedel. Med hänvisning till konstitutionsutskottets skrivning i betänkandet 1980/81:26 om ändring i vallagen, som vi nu behandlar, tycker vi att vårt krav har fått ett fall framåt. Utskottet uttrycker sig bl. a. på följande sätt: "Utskottet förutsätter att yttrandefrihetsutredningen behandlar den fråga om skydd för den enskildes namn på valsedlar som motionärerna har tagit upp."

Med detta som bakgrund, herr talman, förutsätter jag att under hand förslag till former som bättre skyddar enskild persons namn kommer att framläggas. Jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan.

Anf. 109 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Det har varit utomordentligt intressant att lyssna på den här debatten kring vallagsfrågorna. Det har uppstått något av en mytbildning om att det vid alla de tillfällen då man ändrat vallagen skulle ha rått stor enighet. Det är givet att det i och för sig är värdefullt med enighet, och enighet har eftersträvat, men jag vill erinra om att när den d'Hondtska metoden och det proportionella valsyste­met infördes rådde absolut ingen enighet. När den d'Hondtska metoden avskaffades och man införde förbud mot karteller, fraktionsbeteckningar osv. talades det i dåvarande riksdagens andra kammare om cyniska maktövertagelser osv. Det har alltså långt ifrån varit så stor enighet när det gällt att reformera vallagen som man skulle kunna tro när man lyssnar på debattinläggen i dag.

Helt kort, herr talman, några ord om valkretsindelningen vid kommunfullmäktigeval. Denna fråga är ofta diskuterad, och den har många gånger åstadkommit stora stridigheter i kommunerna. Det har varit fråga om mer eller mindre taktiska arrangemang för att åstadkomma en från det ena valtillfället till det andra lämplig valkretsindelning i en kommun. Det är givet att man skulle ha kommit ifrån allt detta, om man hade genomfört ett kommunproportionellt valsyste­m, dvs. samma system som vid riksdags- och landstingsval med fasta mandat och en tiondel av mandat­en som utjämningsmandat. Det var också mot den bakgrunden som jag i vallagskommittén, i dess betänkande nr 2, reserverade mig för ett sådant system. Det har inte varit möjligt att uppnå enighet om detta. Uppgåelsen i vallagskommittén mellan socialdemokraterna, centern och folkpartiet om att öka minsta antalet mandat per valkrets från 15 till 20 betraktar jag utan tvekan som ett steg i rätt riktning. Tyvärr har inte heller detta varit möjligt att uppnå på grund av framför allt de svårigheter som man ansett har funnits i Stockholms kommun.

Jag vill helt instämma i vad utskottet säger på s. 28, nämligen att man hoppas att inför 1985 års val – om man nu inte klarar det inför 1982 års val – kunna lösa den här frågan. Det är naturligtvis min förhoppning att vi då skall få frågan löst, inte med ökat antal mandat per valkrets utan genom att åstadkomma en form av kommunproportionellt valsyste­m.

Låt mig sedan, herr talman, gå över till vad som kanske har diskuterats ännu mer här i dag, nämligen frågan om ett extraval. Varför fick vi egentligen inte det extraval som vi rimligtvis borde ha fått med anledning av regeringskrisen i slutet av april? Det var väl två saker som medverkade till detta. För det första – och framför allt – var det för lång tid mellan den tidpunkt då krisen inträffade och den tidpunkt då valet skulle kunna ske med nuvarande bestämmelser. För det andra kom krisen att inträffa vid absolut fel årstid. Vi skulle inte ha fått valet förrän efter industrisemestern med tillämpande av nuvarande valsystem, och detta betraktades naturligtvis på många håll som ytterligt olämpligt.

Sedan har man från olika håll uttalat sig emot ändringar i valsystemet på ett sätt som jag tycker är helt märkligt. Herr Torkel Lindahl har talat om att vissa partiledare skrek i högan sky för att åstadkomma ändringar i vallagen och att man är beredd att acceptera ungefär vad som helst för att åstadkomma en ändring i valsystemet. Det har gjorts andra uttalanden i samma riktning. Jag vill, herr talman, försäkra att det naturligtvis inte är fråga om detta. Tvärtom vill jag understryka vad vallagskommitténs ordförande herr Nordin uttalade här förut, nämligen att det gäller att ha ett val under trygga former och se till att så många som möjligt kan delta i det valet. Jag tror att det råder en betydande enighet om detta mellan partierna här i kammaren.

Men jag menar att regeringskrisen visade att vi begick ett misstag i vallagskommittén när vi behandlade frågan – från grundlagsberedningen – om att se över reglerna för ett extraval. Vi sade kategoriskt att det inte är möjligt att åstadkomma några förändringar, med hänvisning till alla de olika skäl som vi då radade upp. Jag måste säga att om jag hade vetat då vad jag vet nu, så skulle jag absolut inte ha ställt mig bakom den skrivning som finns i vallagskommitténs betänkande, del 2, på s. 200, där vi talade om varför vi inte skulle göra några sådana förändringar. Tvärtom tycker jag att det i dag framstår som alltmer nödvändigt att åstadkomma ändringar som gör att vi kan få ett extraval inom rimlig tid från det att den händelse har inträffat som motiverar detta extraval.

Därvidlag vill jag helt instämma i vad konstitutionsutskottets ärade vice ordförande sade här förut, nämligen att det på det praktiska området finns rätt många saker som man kan se över. Jag ser i varje fall flera här i kammaren som förmodligen har arbetat med val sedan många år tillbaka, och de vet att i varje valkrets klarade förbundsexpeditionerna själva av att låta trycka valsedlarna. Det fanns tryckerier som kunde göra detta på mycket kort tid. Jag tror att man skall kunna klara detta också vid ett extraval. Det finns ingenting som säger att man vid ett extraval behöver ha vare sig svarta streckmarkeringar i hörnen eller gult papper; det gäller ju bara ett val. Det räcker med att ha en viss norm för vilket papper tryckerierna skall använda, och en sådan norm skall riksskatteverket rimligtvis kunna utfärda. Jag menar alltså att det finns många saker på det tekniska planet som man bör kunna klara.

Sedan är det frågan om partiernas nomineringsarbete. Det är givet att vi inte är vana att lagstifta om detta. Varje parti är naturligtvis suveränt att

självt bestämma om det arbetet. Men om man har begränsad tid till förfogande från det att extraval är utlyst, så har ju partierna att anpassa sina nomineringsbestämmelser till detta. Jag förmodar att varje parti, när det nominerar kandidater för en treårsperiod – jag hoppas att det skall bli längre perioder så småningom – ändå gör det med tanke på att dessa kandidater är nominerade för hela perioden. Det torde väl därför vara ganska rimligt att partiorganisationerna vid ett eventuellt extraval säger: O. K., vi gör de förändringar som kan vara motiverade på grund av dödsfall osv., och i övrigt fastställer vi den lista som vi hade vid närmast föregående ordinarie val. Jag tror alltså att det skulle vara en rimlig arbetsordning för partierna. Därför tror jag också att man från partiorganisationerna bör kunna acceptera betydligt kortare tid för nomineringsarbetet.

När det gäller poströstning och röstning på fartyg så visade det sig i samband med folkomröstningen om kärnkraften att i fråga om alla de fartyg som befann sig utanför svenska hamnar och för vilka man hade kortat ner tiden från 55 till 30 dagar kom de flesta försändelserna fram i tid. De försändelser som inte kom fram i tid hade försenats av exceptionella förhållanden, som hade gjort att de inte hade kommit fram ens om vi haft betydligt längre tid än de 30 dagarna – det fastslås också i den promemoria som finns inom vallagskommittén. Det gör, herr talman, att det verkligen finns skäl att se över detta. Jag kan understryka att när vallagskommittén kommer att hålla sitt nästa sammanträde, kommer i varje fall jag för min del att på nytt ta upp den frågan – för såvitt inte regeringen anser att det är någon annan instans som skall göra det. Vi bör så snart som möjligt se över vallagen.

Jag vill gärna anknyta till en artikel som riksskatteverkets chef för en tid sedan hade i en tidning. Han säger där: Se över vallagen före nästa kris!

Herr talman! Ingen vet, mot bakgrund av den styrka eller brist på styrka som den nuvarande regeringen har, när nästa kris inträffar. Mot den bakgrunden anser jag att det är angeläget att vi snarast möjligt får en översyn av vallagen, så att vi om så erfordras redan under innevarande höst kan ta ställning till ett extra val.

Anf. 110 TORKEI LINDAHL (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker det var bra att Per-Olof Strindberg så klart tog avstånd från de tankar som kommit till uttryck här och var om att man skall ändra vallagens bestämmelser om extraval på nästan vilka villkor som helst. Det var en hälsosam skillnad på hans och hans partiledares synpunkter i det fallet.

Anf. 111 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Torkel Lindahl bör mera noga ta del av Gösta Bohmans brev när det gäller extraval. Någon som helst önskan från moderata samlingspartiet eller dess ordförande om att det skall anordnas extraval under vilka former som helst föreligger icke, har aldrig förelegat och kommer icke att föreligga.

Anf. 112 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag har tänkt att i huvudsak beröra två saker. Den ena är valkretsindelningen i Malmöhus län, den andra är den debatt som förts, här och annorstädes, om kraven på att ändra vallagen så att man kan anordna snabbval.

Valkretsindelningen i Malmöhus län har länge varit föremål för uppmärksamhet. En av de första motioner jag väckte när jag kom in i riksdagen 1971 gällde denna fråga. I den motionen framhöll jag bl. a. att valkretsindelningen i Malmöhus län gick stick i stäv med de principer som vi i alla andra sammanhang går efter vid valkretsindelning för allmänna val. I alla andra fall tillämpar vi principen att valkretsarna skall vara sammanhängande geografiska områden. I Malmöhus län däremot är fyra stadskommuner uttryckta ur geografien och sammanförda till en särskild valkrets. Detta har naturligtvis alltid varit en märklig konstruktion. Denna situation har inte förändrats till det bättre genom kommunsammanslagningarna. Numera är t. ex. en del av länsvalkretsen – den norra delen – genom Helsingborgs expansion helt avskärmad från valkretsen i övrigt.

För väljarna är den nuvarande indelningen svårförståelig och svårgripbar, och för de politiska partierna är den synnerligen opraktisk. Det gäller för organisationsarbetet i allmänhet och för nomineringsproceduren i synnerhet. Valkretsindelningen borde således ändras. Att döma av reaktionerna på det utredningsarbete som bedrivits tycks också den uppfattningen delas av de flesta.

På grundval av det arbete som utfördes redan av personvals- och valkretsutredningen har nu senast, som jag och Sven-Erik Nordin påpekar i vår här aktuella motion, en särskild utredningsman, lagmannen K.-G. Hjelmqwist, grundligt utrett frågan igen och lagt fram en rad olika alternativ till den nuvarande indelningen. Ett av dessa alternativ, som förordades redan av personvals- och valkretsutredningen, vann vid remissomgången på det lokala och regionala planet allmänt gillande. Det är samma förslag som vi motionärer förordat.

När remissomgången var klar och alla partier uttryckt sitt gillande, trodde jag för min del att saken var klar – den segslitna frågan om valkretsindelningen skulle äntligen få sin lösning. Men därvidlag bedrog jag mig. Under gången från remisskrivande till propositionsskrivande har två partier, socialdemokraterna och folkpartiet, hoppat av. Motivet är inte omedelbart genomskådligt. Möjligen har man på vissa fingrar ängsligt räknat på hur de individuella chanserna vid nomineringar och val skulle slå med en ny valkretsindelning. Det personliga har således tagit över det principiella. Jag beklagar under alla omständigheter att förslaget nu har fallit och jag måste tyvärr göra den pessimistiska prognosen att det är föga troligt att det kan bli någon förändring under överblickbar framtid. Vi var ju nu mycket nära skott, som det brukar heta. Det kommer säkert att krävas mycken spårning innan villebrådet kommer i sikte igen. Malmöhus län får dras med en orationell och opraktisk valkretsindelning för valen till riksdagen även framgent.

Nils Berndtson sade i sitt anförande på denna punkt att mindre valkretsar

ger sämre möjligheter till allsidig representation. Så är det inte. Det proportionella valsystemet skall finnas kvar, och den proportionella fördelningen mellan partierna kommer fortsättningsvis också att verka – den rubbas inte, om vi ändrar valkretsindelningen i Malmöhus län.

Hilding Johansson tyckte i sitt anförande att det inte var så märkvärdigt med valkretsindelningen nere i Malmöhus län – den kunde gott vara som den var. Något behov av ändring fanns inte. Konstigt, Hilding Johansson, att samtliga remissinstanser lokalt och regionalt hade en helt annan uppfattning!

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar gäller en rad delförändringar i vallagen. De har på sedvanligt sätt noga förberetts av 1978 års vallagskommitté, som vi har hört. Jag skall inte gå in på detaljerna i utskottsbetänkandet – de har redan ventilerats med betydande utförlighet. Men jag vill i anslutning till utskottsbetänkandet understryka att det är så här det skall gå till när vi överväger ändringar av de grundläggande dokumenten för vår demokrati. De skall inte ändras i största hast bara därför att de i en viss given situation inte visat sig till fullo tillgodose t. ex. vissa politiska partiers akuta intressen. Vi har tidigare varit – som jag uppfattat det – ense om denna princip. Vi har varit ense om att det är just i krissituationer, när stämningen kan vara upphetsad, som det är särskilt viktigt att grunderna för demokratin och hur demokratin skall förverkligas ligger fast. Det är ju ett av de viktigaste skälen till att grundlagen är besvärlig att ändra – det må finnas hur stor majoritet som helst i riksdagen för en ändring. Första gången kan ändringarna endast tas som vilande, och för att ändringarna skall gå igenom krävs det bekräftelse av en ny riksdag med ett allmänt val mellan besluten.

Nu är det så att alla regler som bestämmer demokratins villkor och utformning inte är reglerade i grundlag. Viktiga bestämmelser finns i t. ex. vallagen. Denna kan ändras genom ett riksdagsbeslut. Den debatt, som förts om vallagen under den senaste tiden med anledning av de ständiga ropen på nyval, reser onekligen frågan, om den avvägning som vi nu har mellan grundlag och vanlig lag på det här området är tillfredsställande. På fullt allvar har ju många, med den socialdemokratiska partiledaren Olof Palme i spetsen och den moderate partiledaren Gösta Bohman som efterägare, högljutt krävt att vallagen skall ändras omedelbart för att möjliggöra ett snabbval i strid med de regler som nu gäller. Man har tydligen bedömt det så att ett snabbval skulle gynna de egna partierna. Lagstiftningen skulle således ändras så att den bättre tillgodosåg partitaktiska motiv i ett visst givet läge. Att man på sina håll tar så lättvindigt på de regler som i hög grad bestämmer människornas praktiska möjligheter att delta i valen har varit föga upplyftande att beskåda.

Nu är det så att vi ändrar vallagen då och då. Vi har gjort det upprepade gånger. Ambitionen bakom förändringarna i våra valregler har under de senaste årtiondena varit helt entydig. Strävan har varit att med bevarande av rösthemligheten söka undanröja faktiska hinder för medborgarnas deltagande i valen. Detta tycker jag är en helt självklar ambition i en demokrati. Det

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

*Ändring i vallagen
m. m.*

är ju medborgarna i val – och inte bara en del av dem – som skall bestämma vilka representanter som skall väljas. Vi kan också – som Sven-Erik Nordin underströk – säga att vi varit framgångsrika. Det är få länder i världen som kan visa upp ett lika högt valdeltagande som vi. Detta är ett resultat som vi måste slå vakt om. Om vi skall förändra valreglerna, får detta inte gå ut över möjligheterna att delta i valen.

Med de regler som vi nu har tar det i realiteten ungefär två och en halv månad innan ett extraval kan genomföras efter ett beslut om ett sådant val. Det är möjligt att man genom ökad användning av datateknik och genom en bättre kontinuerlig beredskap vad gäller t. ex. valseklar något kan korta ner denna tid. Men det är enligt min mening fullt berättigat att ställa frågan, om det är önskvärt med så särskilt mycket kortare tid mellan beslut och val.

Vad man tycks glömma bort är att valkampanjen är en mycket viktig del av den demokratiska processen. Nomineringen av kandidater är ett arbete som numera inom alla partier går långt ner i medlemskåren. Tanken bakom detta är att så många som möjligt inte bara skall kunna delta i valen. De skall också ha en chans att vara med och bestämma vilka kandidater deras partier skall föra fram.

Dessutom – och det är det viktigaste – skall medborgarna inför valen ha så goda möjligheter som tänkas kan när det gäller att sätta sig in i och att värdera de sakfrågor som valet i första hand gäller. De skall inte hetsas till valurnorna genom en kort valrörelse av överrumplingskaraktär. Rösthandlingen är en viktig förrättning. Rösterna skall inte slumpas bort i ett uppjagat stämningssläge.

Min grundläggande uppfattning är således att det är bra att alla som vill rösta också kan göra det och att det är bra att ett val inte kan hetsas fram på kort tid.

Om det nu är så att möjligheterna till val på kortare tid skall utredas – vilket jag personligen är mycket tveksam till – så finns det några förutsättningar som absolut bör gälla. Effekterna av en förkortning av röstavgivningstiderna måste noga övervägas. Det är således ett utredningsarbete som inte kan bedrivas i stor hast. Det verkar, av en del inlägg här i kammaren att döma, som om det gällde för regeringen att ”sno samman” en proposition utan utredningsförslag, utan remissbehandling och utan den sedvanliga noggrannhet som vi alltid ägnar frågor av detta slag. Detta måste man protestera mot. Vidare får nya bestämmelser inte leda till att väljare som nu kan rösta berövas denna möjlighet.

Ambitionen har ju varit att utsträcka rösträtten rent faktiskt, inte bara principiellt, och den ambitionen måste vi slå vakt om. Dessutom bör det vara självklart att samma regler skall gälla för ordinarie val och extraval.

Här har flera nyvalsvivare varit uppe och sagt att det väl inte är så noga med extraval. Där kan vi väl ha litet speciella regler, så att det går snabbt att skyffla undan ett sådant val. Det vänder jag mig absolut emot. Skall vi ändra reglerna för röstavgivningen, så skall de gälla i alla val. Ett extra val är ju inte till sina följder mindre viktigt än ett ordinarie val.

Jag för min del anser, efter att ha lyssnat till den – skulle jag vilja säga –

lätsinniga debatt som har förts i frågan, att man, om nu en utredning skall göras, borde överväga om vissa delar av vallagen bör ges grundlagsskydd, så att vi slipper en motsvarande diskussion om en liknande situation skulle uppkomma en gång till.

Flera har varit uppe och talat för snabbval och för nyval. Hilding Johansson och socialdemokraterna över huvud taget är ju numera väldigt intresserade – det kan man säga att de har varit alltsedan 1976 – av extraval. Tidigare hörde man inte mycket om detta. Socialdemokratiska minoritetsregeringar satt period efter period utan att bekymra sig om hur det stod till med Sifo-mätningarna.

Sedan några veckor har man inom moderata samlingspartiet visat sig vara lika frälst för nyval. Nu skall det gå snabbt undan med val enligt moderata samlingspartiet, vars representanter suttit med i utredningar i dessa frågor utan att ha försökt sig på den tanken tidigare. Kan man möjligen dra den slutsatsen att dessa båda partier har gripits av Sifo-berusning?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 113 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag är faktiskt både förbluffad och besviken. Jag trodde att man i konstitutionsutskottet kanske mer än i något annat utskott här i riksdagen valde sina ord. Men när jag nu tagit del av ordförandens inlägg här måste jag säga, att jag verkligen har fått ändra min uppfattning. Han talar om snabbval och menar att man från moderata samlingspartiet vill liksom skyffla undan frågorna, eftersom det här skulle gälla att utnyttja en från vår synpunkt tillfälligt fördelaktig politisk situation. Vad är detta för nonsens, herr Fiskesjö?

Vad vi har sagt från moderata samlingspartiet är att vallagen snabbt skall ses över, eftersom det som nu har inträffat visar att det med nuvarande regler är för lång tid från det att det inträffar en krissituation, exempelvis en sådan som den vi nu har haft, och till dess att vi kan genomföra ett extraval. Det är inte fråga om – och det underströk jag här tidigare bl. a. för ordföranden i vallagskommittén – att hindra någon människa från att utnyttja sin rösträtt, utan det gäller att försöka åstadkomma tekniskt så goda lösningar att vi kan genomföra extraval tidigare och snabbare än vad som nu är möjligt.

Tillåt mig till herr Fiskesjö ställa frågan, om vi inte kan försöka vara eniga om att vi alla – oavsett om det gäller extraval eller inte – strävar efter att samtliga människor som har rösträtt också skall få tillfälle att få utnyttja den.

Anf. 114 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Herr Fiskesjö bestrider mitt påstående att alltför små valkretsar motverkar en allsidig representation. Men det är väl ett faktum att det, om man har små valkretsar där kanske flera av partierna erövrar ett à två mandat, inte kan bli en allsidig representation. Vi vet av erfarenhet att det ofta är den kvinnliga representationen som därvid trängs tillbaka. En liten

valkrets har dessutom också ett begränsat antal utjämningsmandat. Man kan därför inte hoppas på att utjämningsmandaten skall kunna korrigera vad som inte uppnås med de fasta valkretsmandaten.

Jag vidhåller mot denna bakgrund min uppfattning att man, om man skall börja bryta ned valkretsarna, måste vara observant på att man inte får för små valkretsar, som motverkar en allsidig representation.

Också en rad andra saker bör beaktas. Den administrativa organisationen kan inte brytas ned hur som helst. Inte heller kan de näringspolitiska sambanden brytas upp hur som helst. Jag har ingen anledning att i dag granska Bertil Fiskesjös modell för Malmöhus län för att se om den håller måttet. Det får vi återkomma till i ett annat sammanhang. Denna gång har nämligen Bertil Fiskesjö faktiskt själv undertecknat utskottets avstyrkan av hans egen motion.

Anf. 115 BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Till Nils Berndtson vill jag bara säga att vi inom den grupp som står bakom det särskilda yttrandet resonerar så, att det är ganska meningslöst att försöka driva denna fråga i en reservation, när det inte gick att få en bredare enighet bakom förslaget.

Nils Berndtson säger att vi får diskutera denna fråga en annan gång. Som jag påpekade i mitt första anförande har det tåget nog gått.

Herr Strindberg var förvånad av olika skäl. Jag sade dock precis vad jag tycker och ungefär vad de flesta människor tänker om den situation som har uppkommit. Självfallet blev det plötsligt ett moderat intresse att det skulle gå snabbt att genomföra ett nyval. Det är väl inget att hymla om, herr Strindberg. Detta nyvaknade intresse uppstod exakt i samband med att ni behagade lämna regeringen, av skäl som jag ännu icke har genomskådat – även om jag har teorier om varför det blev så som skedde.

För mig är det viktiga att vår vallagstiftning, oavsett om den meddelats i form av vallag eller i form av grundlag, skall vara så utformad att folket inte går till val efter en kort, hetsig och intensiv valkampanj i några frågor, som kanske appellerar till en rad dunkla känslor. Denna lagstiftning är till inte bara för det läge som nu råder utan för alla möjliga lägen. Ett val skall föregås av möjligheter till lugna och sansade resonemang och till en modifierad och väldokumenterad upplysning till de människor som skall välja. Det är alltså en viktig principiell synpunkt som jag har argumenterat för här. Jag vägrar att se på denna fråga genom de taktiska glasögon som socialdemokrater och moderater har tagit på sig.

Anf. 116 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Det som förvånade mig var just att herr Fiskesjö sade vad han tyckte. Med tanke på vad han tyckte, borde han inte ha sagt det.

Anf. 117 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med valkretsindelningen i Skåne. Jag har ingalunda hoppat av någon ståndpunkt. Bertil Fiskesjö måste väl ändå, efter långvariga trätor, veta var jag har stått i denna fråga. Inte heller det skånska partidistriktet har förklarat att det har känt behov av några förändringar. Partidistriktet har endast sagt, att om en valkretsindelning skall genomföras av andra skäl, godtar man det förslag som har lagts fram som den tekniskt bästa lösning man hittills har sett. Det är en något annorlunda beskrivning än den Bertil Fiskesjö gav.

När det sedan gäller extravalen vill jag gärna, efter de anföranden som har hållits av företrädare för regeringspartierna, och då särskilt efter Bertil Fiskesjö's inlägg, ställa frågan: Hur tänker justitieministern handlägga detta ärende i fortsättningen? Jag vet att han är personligt intresserad av att det kommer till stånd en utredning. För min del hoppas jag att denna utredning snabbt kan börja arbeta och att regeringen i början av höstterminen kan lägga fram förslag till regler för extraval, som säkert många anser bör kunna anordnas. Vi behöver således en vallagstiftning som gör det möjligt att praktisera vad grundlagen föreskriver och ger möjligheter till. Frågan till justitieministern är så mycket mer berättigad som företrädarna för regeringspartierna i dagens debatt knappast har visat någon större ambition att få till stånd någon lagstiftning på detta område. De har snarare varit intresserade av att ingenting händer.

Det har talats om att dessa extraval skulle gå till hur som helst. Ånej, vi skall inte äventyra rättssäkerheten eller beröva någon rösträtten. Men det finns inom ramen för rättssäkerheten och de nuvarande rösträttsbestämmelserna möjlighet att snabbt genomföra ett extraval. I mitt huvudanförande belyste jag detta.

Nu förde Bertil Fiskesjö in en del andra element. Han sade att de flesta människorna hade samma uppfattning som han. Är det Sifo som har visat detta? – Det var Bertil Fiskesjö själv som förde in Sifo i debatten. Har Sifo avslöjat att uppslutningen kring centerpartiet, som vi vet har ungefär samma uppfattning som Bertil Fiskesjö, har blivit jättelikt stor? Det är den tolkning man måste göra, om det skall vara något förnuft i det som Bertil Fiskesjö här har uttryckt.

Bertil Fiskesjö lät sedan förstå att man under socialdemokratins regeringstid skulle ha utlyst nyval på grundval av Sifosiffror. Jag kan inte ens erinra mig att de som då befann sig i opposition begärde extraval. Skulle då regeringen ha gjort detta? Det är möjligt att den skulle ha gjort det, om det hade funnits andra bestämmelser, som inte hade medfört att vi så snabbt behövde ha val på nytt.

Jag vill avsluta med att säga att man kan se denna fråga i ett visst perspektiv. Hur man än vrider och vänder, kommer man inte ifrån att det i ett folkstyre är folkets vilja uttryckt i val som är utgångspunkten för både riksdag och regering. Uppstår det regeringskriser eller stora förändringar, är det naturliga att gå till folket och låta det i val avgöra frågorna. Men då måste man också skapa förutsättningar för detta i vallagarna. Det är anledningen

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

*Ändring i vallagen
m. m.*

Måndagen den
1 juni 1981

*Ändring i vallagen
m. m.*

till att vi har krävt att vi nu skall få nya bestämmelser som gör det möjligt att ordna extraval.

Anf. 118 BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Det är faktiskt så, Hilding Johansson, att vi har möjlighet att anordna extra val. Reglerna finns angivna i vår författning, och om det skulle visa sig nödvändigt eller en sådan situation skulle framtvingas kan vi alltså anordna ett extra val. Men reglerna är så utformade att vi har gjort det möjligt för de flesta människor, oavsett om de seglar på haven eller bor högst uppe på fjällen, att rösta i val. Det tycker jag är viktigt – i en demokrati skall den faktiska rösträtten vara så utsträckt som möjligt, och det får vi inte sumpas.

Men enligt dessa bestämmelser tar det litet tid innan ett val kan anordnas efter det att beslut har fattats. Jag har sagt, och det är det som upprör alla moderater och socialdemokrater så förfärligt, att det är bra att det skall gå en viss tid innan valet äger rum. Jag har sagt det på grundval av min höga uppfattning om valhandlingen som sådan. Det skall inte vara något som hetsas fram, som pressas fram eller som arrangeras på grundval av en uppjagad stämning. Ett val skall kunna genomföras i någorlunda lugn och ro och ge tillfälle till en utförlig argumentering från olika meningsriktningar för att medborgarna skall få saklig upplysning om vad valet gäller. Jag tycker alltså att en kort period mellan beslut och val i och för sig inte är någonting att sträva efter ur principiell synpunkt. Den uppfattningen råkar jag ha, och jag tycker den är välgrundad – sedan får detta jag upp Hilding Johansson och Per-Olof Strindberg hur mycket som helst.

Anf. 119 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Bestämmelser i vallag är, som det har framhållits från flera håll här i debatten, mycket viktiga. Det understryks av att de i grundlagen ges ett speciellt skydd. När det gäller krig och krigsfara får de samma skydd som grundlag. Jag tyckte därför att det var viktigt att efter den debatt som fördes under regeringskrisen här understryka att man skulle vara varsam om vallagen och inte ändra den i en uppjagad situation och i ett speciellt politiskt läge.

Men den debatt som fördes under regeringskrisen gav också en del uppslag och perspektiv. Jag tänker därför föreslå regeringen att ta upp den här frågan för att få till stånd en utredning som skall pröva möjligheterna att förkorta tiden för extra val.

Jag kan nämna att jag med dagens post till de politiska partierna har låtit översända ett första utkast till direktiv till vallagskommittén, som skall göra en sådan utredning.

Men jag vill gärna understryka en sak. Det är att vi måste värna om allas rätt att delta i ett extra val. Det får alltså inte bli fråga om något slags andra klassens val. De reaktioner vi redan har märkt från utlandssvenskarna ger belägg för hur känslig denna fråga är. För mig är det en självklarhet att alla som deltar i de ordinarie valen också skall ha möjlighet att delta i de extra

valen. Vad det är fråga om att utreda är om man genom tekniska åtgärder kan åstadkomma vissa förkortningar, och det har förts fram uppslag som jag tycker är värda att pröva i detta hänseende.

Jag tycker också att ett sådant förslag som kommittén kan komma att lägga fram skall remissbehandlas i vanlig ordning innan frågan prövas av riksdagen, och då i en avspänd och öppen atmosfär under normala förhållanden.

Anf. 120 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Efter justitieministerns anförande står det klart att det blir en utredning, och då har jag endast att uttrycka min förhoppning om att denna utredning kan arbeta snabbt och att regeringen på grundval av den och efter sedvanlig remissomgång kan lägga fram ett förslag för höstriksdagen, så att vi kan ta ställning till det.

Anf. 121 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många sekunder. Låt mig bara säga som min personliga mening, att jag anser det vara en defekt i det svenska valsystemet att inte nyval inleder en ny mandatperiod. Det gör det i alla andra parlamentariska demokratier, och det är synd att det inte gör det i den svenska.

Mom. 4 (registrering av partibeteckning)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1515 av Lars Werner m. fl. och 2145 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (besparingar i statens och kommunernas utgifter för valen)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 30 för reservationen av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys.

Mom. 8 b (valsystemet vid kommunfullmäktigval)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 16 för motion 2145 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

2 § På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående två gånger bordlagda ärenden till morgondagens sammanträde.

*Om avgifterna
för vapenlicenser
för vapensamlare***3 § Svar på fråga 1980/81:417 om avgifterna för vapenlicenser för vapensamlare****Anf. 122** Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Pär Granstedt har, med hänvisning till att de nya avgifterna för vapenlicenser skapar stora problem för vapensamlare, frågat mig om jag är beredd att verka för att gällande regler tillämpas så att de inte blir ett hinder för vapensamlare som hobby.

Expeditionsavgiften för ett tillstånd att inneha vapen i allmänhet höjdes från 40 kr. till 250 kr. med verkan fr. o. m. den 1 januari 1981. När det gäller vissa vapen eller vapendelar, t. ex. obrukbara vapen, är avgiften dock väsentligt lägre, 50 kr.

Som framhölls i 1980 års besparingsproposition (prop. 1980/81:20 bil. 1 s. 4) var skälet till höjningen den 1 januari 1981 att man ville införa en ordning som innebär att staten i större utsträckning än tidigare gottgörs för sina kostnader för ärendehantering och registerhållning i fråga om vapen.

Vapenärendena utgör en grupp av polismyndighetsärenden som tillhör de största och mest arbetskrävande inom polisväsendet. Det är särskilt för de lokala polismyndigheterna – vilka bl. a. prövar ärenden om tillstånd och återkallelse och för register över tillståndspliktiga vapen – som hanteringen av vapenärenden innebär en betydande arbetsbelastning. F. n. beräknas denna arbetsbelastning motsvara ca 170 årsarbetskrafter. Kostnaderna är av storleksordningen 25–30 milj. kr. per år. Någon ersättning från enskilda för den förhållandevis omfattande service som hanteringen av vapenärendena innebär utgår inte utöver de expeditionsavgifter som tas ut för själva tillståndsbevisen.

Vapensamlare koncentrerar sig ju ofta på äldre vapen. När ett vapen är tillverkat före år 1860 är det inte tillståndspliktigt enligt vapenlagstiftningen, och någon expeditionsavgift utgår då inte heller. Jag har för avsikt att inom kort föreslå regeringen att i en proposition till riksdagen lägga fram förslag om att i princip ändra åldersgränsen för tillståndsfrihet beträffande äldre vapen till år 1890. Genomförs förslaget innebär det naturligtvis en fördel för den som har vapensamlare som hobby. Dessutom är det ju som jag nyss nämnde så, att en lägre avgift tas ut för obrukbara vapen. Att däremot införa en generell lättnad i avgiftshänseende för vapensamlare skulle enligt min mening strida mot de principer som lades fast i besparingspropositionen.

Anf. 123 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Det är inget tvivel om att de relativt höga vapenlicensavgifter som vi har just nu faktiskt vållar problem för samlarna. Detta hänger samman med att en av poängerna med att samla vapen är att man sedan byter vapnen med varandra. Det gör att det bland samlare alltid sker en omsättning av vapen, vilket skiljer deras situation från t. ex. en jägares, som skaffar sig en god bössa och sedan använder den – kanske i årtal – och bara behöver betala en

engångsavgift. För en vapensamlare kan det bli fråga om rätt stora belopp genom den omsättning som sker.

Nu finns det ju en regel som säger att för obrukbara vapen gäller den lägre avgiften, 50 kr. Men här har det uppstått ganska betydande tolkningsproblem. Vad är egentligen ett "obrukbart" vapen? Det finns vapen som i och för sig skulle vara fullt brukbara, men man kan t. ex. inte få tag på ammunition till dem. Skall ett sådant vapen anses vara brukbart eller obrukbart? Därom tvistar nu de lärde, och polisen är ganska osäker på hur frågan om sådana vapen skall hanteras. Det finns en lång rad gränsdragningsfrågor.

En fråga som man då kan ställa är: Skulle det inte vara vettigt att ha en licens som inte ger tillstånd att *använda* vapnet, vilket därför belades med den lägre licensavgiften? Det skulle väsentligt underlätta situationen för vapensamlare.

1860-årsgränsen, som nämns i frågesvaret, har också vållat många tolkningsproblem. Det var inte så att man började tillverka helt nya vapentyper år 1860. Det är inte heller så att alla vapen är på något sätt datumstämplade. Ofta vet man inte om ett vapen är tillverkat före eller efter 1860. Det kan i varje fall vara så att identiska vapen kan vara tillverkade både 1859 och 1861. Då uppstår alltså den konstiga situationen att av två precis likadana vapen är ett licenspliktigt och ett inte. Det här skulle man kunna lösa genom något slags generell hantering av vapensamlarna. Jag tycker att det är bra att man flyttar den här gränsen till 1890, såsom justitieministern föreslår. Men frågan är om man inte i stället borde inrikta ett system dels på sättet för användning av vapnet, dels kanske också på vapentyp, där man alltså väljer ut en del föråldrade vapentyper och säger att de inte är licenspliktiga, medan mer moderna vapentyper är licenspliktiga. Då skulle man få en betydligt smidigare och enklare hantering än i dag och slippa en mängd tolkningsproblem.

Anf. 124 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag vill bara som kommentar till vad Pär Granstedt sade tillägga att man har möjlighet att plugga ett vapen och då betraktas det som obrukbart. Då får man också betala den lägre avgiften.

Anf. 125 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är naturligtvis viktigt att den möjligheten finns, men vapensamlarna har också sina känslor. Att plugga ett vapen upplever en del som att man förstör det vapnet. Det finns alltså rent emotionella hinder mot detta. Även om kanske varken justitieministern eller jag riktigt förstår det skälet, är det en realitet för många vapensamlare. Det får vi alltså räkna med.

Jag skulle vilja hemställa att justitieministern och justitiedepartementet inför det aktuella propositionsarbetet funderar litet över möjligheterna att t. ex. ha en lägre licensavgift för en licens som inte ger tillstånd att använda vapnet. För vapensamlare är det inte av intresse att ha t. ex. en jaktlicens.

Man får en samlarlicens, och man får inte använda vapnet. Då är det också rimligt att man får en lägre avgift.

Jag skulle också vilja hemställa att man inför det här propositionsarbetet funderar över att ha ett system där man gör vissa föråldrade vapentyper generellt befriade från licensplikt och att man inte bara låser sig vid en åldersgräns som visar sig vara väldigt svår att hantera i praktiken.

4 § Svar på fråga 1980/81:418 om tidpunkten för regeringsförslag beträffande multinationella företag

Anf. 126 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig när ett regeringsförslag kan förväntas beträffande multinationella företag.

Som Pär Granstedt framhåller finns det ett utredningsförslag som behandlar frågan om särskilda regler för multinationella företag i vårt land, nämligen det s. k. Eckerbergiska betänkandet (SOU 1978:73) Kontroll av utländsk företagsctablering i Sverige m. m.

Betänkandet avlämnades i november 1978. Det innehöll inget huvudförslag. I stället presenterade utredningen tre olika förslag till lösning av frågan om en ny kontrollagstiftning. Remissutfallet var till stora delar negativt.

Frågan om utformningen av en ny kontrollagstiftning bereds f. n. i regeringskansliet. Arbetet är inriktat på att ett förslag skall föreligga under nästa riksmöte.

Anf. 127 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på också denna fråga, som behandlar ett så annorlunda men inte desto mindre viktigt ärende – kanske t. o. m. ännu viktigare än den förra.

Vårt näringsliv har internationaliserats i hög grad och i rask takt dels genom att utländska företag etablerar sig i Sverige, dels genom att svenska företag blir mera internationella och multinationella. Detta skapar speciella problem. Det måste erkännas som ett faktum att det är en väsentlig skillnad från politisk synpunkt, facklig synpunkt osv. om ett företag är verksamt enbart i Sverige eller om det också är verksamt utomlands. I särskilt hög grad gäller det naturligtvis om ett företag har sin bas, sitt högkvarter, utomlands och verksamheten i Sverige kanske är en mindre del av företagets hela verksamhet.

Det är uppenbart att det är mycket svårare för det svenska samhället att påverka utländska multinationella företag med ekonomisk-politiska eller industripolitiska åtgärder än att påverka helt svenska företag. De vanliga styrmedlen fungerar alltså inte på samma sätt. Likaså är det mycket svårare för facket att göra sina intressen gällande gentemot ett företag som har huvuddelen av sin verksamhet och även sitt beslutscentrum i en annan del av världen. Det går inte att genomföra intentionerna i den arbetsrättsliga lagstiftningen och medbestämmandelagstiftningen på samma sätt i ett sådant

företag som i ett som är helt baserat i Sverige. För sådana företag krävs därför speciella lösningar av hur samspelet mellan samhälle, löntagargrupp och företag skall fungera.

Vi har haft ett utredningsförslag liggande i två och ett halvt år, och jag tycker det är på tiden att vi får något förslag som riksdagen kan ta ställning till. Nu utlovar justitieministern ett förslag till nästa riksmöte, och jag begär inte att det skall komma något under detta riksmöte. Jag tycker alltså att svaret är positivt, om jag får tolka detta att arbetet är inriktat på att ett förslag skall kunna läggas fram som att det faktiskt kommer ett förslag under nästa riksmöte. Det finns ingen rimlig anledning att vänta längre. Med den kapacitet som jag utgår från finns inom justitiedepartementet klarar man säkert av den uppgiften. De politiska förutsättningarna att få ett regeringsförslag på denna punkt kanske också har förbättrats något på senare tid. Därför hoppas jag att vi får ta ställning till ett förslag helst redan i höst.

5 § Svar på fråga 1980/81:428 om ökat rättsskydd för gravt narkotikapåverkade

Anf. 128 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Mårten Werner har – med hänvisning till att narkotikamissbruk ofta är en drivkraft inom prostitutionen – frågat mig om jag avser att medverka till en sådan ändring i brottsbalken att denna kan ge skydd åt gravt narkotikapåverkade som utnyttjas för prostitution.

F. n. gäller enligt 6 kap. 7 § brottsbalken att den som vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnyttjar annans otuktiga levnadssätt gör sig skyldig till ett straffbart handlande, nämligen koppleri. Självfallet gör sig också den som förser en prostituerad med narkotika skyldig till brott. Det finns alltså redan nu ett straffskydd för de situationer som i första hand torde avses med Mårten Werners fråga.

Som bekant har 1977 års sexualbrottskommitté (Ju 1977:03) f. n. i uppdrag att se över samtliga bestämmelser om sedlighetsbrott i 6 kap. brottsbalken. Det har i kommitténs direktiv såvitt avser bl. a. koppleribrott förutsatts att översynen skall ske mot bakgrund av den kartläggning av prostitutionens orsaker, omfattning och former som bedrivs av den samtidigt tillkallade prostitutionsutredningen (S 1977:01). Prostitutionsutredningen avser att inom kort lägga fram resultatet av sitt arbete i ett betänkande.

Mårten Werner har i sin fråga särskilt pekat på bestämmelserna i 6 kap. 2 § brottsbalken. Enligt detta lagrum skall bl. a. den dömas för frihetskränkande otukt som förmår annan till samlag eller annat könsligt umgänge genom grovt missbruk av dennas beroende ställning eller utövar könsligt umgänge med någon under otillbörligt utnyttjande av att den andra befinner sig i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd. Detsamma gäller om en sinnessjuk eller en sinnesslö person utnyttjas otillbörligt. Att även denna bestämmelse kan tillämpas i vissa av de situationer som Mårten Werner har i åtanke torde vara klart. Frågan om någon utvidgning av bestämmelsen behövs bör enligt min

Måndagen den
1 juni 1981

*Om åtgärder för
att förkorta hand-
läggningstiden i
utlänningsärenden
hos regeringen*

mening bedömas när resultatet av sexualbrottskommitténs arbete föreligger och vi har fått en helhetsbelysning av vilka ändringar som kan behöva göras beträffande sedlighetsbrotten.

Anf. 129 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det klargörande svaret.

Prostitution och narkotikamissbruk har mer och mer kopplats samman. Det är hallickarnas sätt att göra sina offer viljelösa och vanemässiga.

Justitieministern anför nu 6 kap. 7 § brottsbalken, men det var inte detta jag i första hand åsyftade, utan det andra, och jag är mycket tacksam för att justitieministern så klart säger ut att den paragrafen kan tillämpas på dessa arma offer av den typ som jag fick uppleva härförleden. En stackars flicka kommer hem efter åtskilliga nattliga timmar och lämnar 800 kr., och får besked: "Om du inte kommer hem med 1 000 kr. slår jag ihjäl dig din jävel!" Hon var apatisk, fick en ny sil och stapplade ut på gatan igen.

Jag är tacksam för det klargörande svaret. för det finns rättsvårdande myndigheter som är av annan mening. De menar att man inte har anledning ingripa när ett sådant här sakförhållande föreligger. Det är värdefullt att justitieministern tolkar lagrummet som nu sker.

Jag tackar än en gång.

6 § Svar på fråga 1980/81:406 om åtgärder för att förkorta handläggningstiden i utlänningsärenden hos regeringen

Anf. 130 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Lahja Exner har frågat mig om jag är beredd att redovisa vilka åtgärder regeringen avser vidta för att förkorta handläggningstiden i utlänningsärenden hos regeringen.

Jag delar Lahja Exners uppfattning att de långa handläggningstiderna i tillståndsärenden utgör ett allvarligt problem och att de innebär stora påfrestningar för den enskilde och betydande kostnader för samhället.

Flertalet av de utlänningsärenden som frågan gäller avgörs emellertid relativt snabbt. I ärenden som tidigt framstår som klara beslutar invandrarverket inom ett par månader. Långa handläggningstider uppstår främst i de fall där svårbedömbara politiska och/eller humanitära skäl åberopas. Det gäller i synnerhet de fall där under ärendets gång olika skäl tillkommer och "blandas" med de ursprungliga skälen.

Gången i ett utlänningsärende, där hela instansordningen utnyttjas, är i huvudsak följande. Polisen behöver normalt en till två månader för att utreda och vidarebefordra ett ärende. Under den tiden får sökanden sitt offentliga biträde, som skall ha tid på sig att utveckla klientens skäl. Invandrarverket beslutar sedan i genomsnitt fyra till fem månader efter utlänningsens första kontakt med polisen. Den övervägande delen av de utlännningar som får avslag av invandrarverket besvärar sig emellertid till regeringen.

*Om åtgärder för
att förkorta hand-
läggningstiden i
utlänningsärenden
hos regeringen*

Handläggningen i regeringskansliet tar i genomsnitt ungefär fem och en halv månad. Majoriteten av regeringsärendena avgörs dock snabbare, på ca fyra månader eller mindre. Nästan en femtedel av besvärärendena tar tyvärr mycket lång tid, ett år eller mer, hos regeringen. En del av tiden beror på att invandrarverket måste få yttra sig på nytt över besvaren, eftersom nya skäl åberopas.

Proceduren i utlänningsärenden är omständlig för att den enskilde skall tillförsäkras en långtgående rättssäkerhet, och en inte obetydlig del av den totala väntetiden uppstår helt i den sökandes eget intresse. Handläggningen av t. ex. ett asylärende kan därför inte alltid gå så snabbt som många vill göra gällande, om nuvarande krav på rättssäkerhet skall upprätthållas.

En rad åtgärder har, med positiva effekter, genomförts under senare hälften av 1970-talet i syfte att nedbringa handläggningstiderna. Utlännings- och rättshjälpslagstiftningarna har reformerats och såväl polisen som invandrarverket har fått förstärkta resurser. Ett intensivt arbete bedrivs nu på flera håll i statsförvaltningen i syfte att åstadkomma ytterligare förbättringar.

Personalstyrkan hos invandrarenheten inom arbetsmarknadsdepartementet har i stort sett kunnat fördubblas på fem år. Administrativa och organisatoriska förändringar har nyligen genomförts i syfte att göra handläggningen smidigare. Vidare har en omfördelning av departementets personalresurser skett till invandrarenhetens förmån. Sedan frågan om handläggningstiderna senast debatterades här i kammaren i samband med behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande har beslutats att, inom ramen för de totala resurserna i regeringskansliet, ytterligare utöka personalstyrkan inom invandrarenheten. Även på chefstjänstemannanivån sker en förstärkning.

Betydande åtgärder vidtas alltså i syfte att nedbringa handläggningstiderna inom ramen för det regelsystem som gäller i dag.

Anf. 131 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka Karin Andersson för svaret på min fråga. Det var ett mycket grundligt svar, och det är jag glad för.

En del ärenden klaras av snabbt, som Karin Andersson säger, men det är inte de fallen vi får läsa och höra om, utan det är de långdragna fallen. Handläggningstiderna i utlänningsärenden har debatterats åtskilliga gånger här i kammaren – senast i år, i samband med arbetsmarknadsutskottets betänkande om invandrarfrågor. Handläggningstiderna hos polisen och hos statens invandrarverk har vållat bekymmer för de berörda och kritik från den engagerade allmänheten, vilket är en förståelig reaktion.

På våren 1980 fäste vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet riksdagens uppmärksamhet på ytterligare en flaskhals i behandlingen av utlänningsärenden. Vi uttalade i vår reservation till konstitutionsutskottets granskningsbetänkande följande: De snabba växlingarna på invandrarministerposten har gjort att ingen ansvarig fått den tid som krävs för att vinna den kunskap och erfarenhet som ett förtroendeingivande handhavande av dessa politiskt och

Måndagen den
1 juni 1981

*Om åtgärder för
att förkorta hand-
läggningstiden i
utlänningsärenden
hos regeringen*

tekniskt svåra frågor förutsätter. Konsekvenserna härav kan avläsas bl. a. i växande ärendebalanser i arbetsmarknadsdepartementet.

Sedan dess har vi haft samma invandrarminister drygt ett år, närmare bestämt, och hon har säkerligen vunnit rutin i de här frågorna. Vad sade då den borgerliga majoriteten i konstitutionsutskottet? Den instämde till viss del i den oro som minoriteten i konstitutionsutskottet kände och menade att det är viktigt att arbetsmarknadsdepartementet har tillräckliga personella resurser för handläggning av utlänningsärenden. Och man fortsatte: Över huvud taget är det av största betydelse att handläggningen av utlänningsärenden över hela fältet inte tar alltför lång tid i anspråk, samtidigt som mycket högt ställda rättssäkerhetskrav måste uppfyllas i dessa mycket känsliga ärenden.

Den nya utlänningslagen har nu verkat i ca ett år, och vissa omfördelningar i handläggaresurserna har skett hos berörda myndigheter. Det kan skönjas en förkortning av handläggningstiderna hos polisen och hos statens invandrarverk även om ytterligare förbättringar är önskvärda och bör vara en målsättning.

Men de människor som inte är nöjda med besluten hos den lägre instansen har ju möjlighet att föra sin sak vidare till regeringen, och den långa väntetiden när det gäller avgörande hos regeringen är säkert lika svår som väntetiden hos de andra instanserna. Den sammanlagda väntetiden, med de sex-åtta månaderna hos regeringen inräknade, kan uppgå till två år och mer. När det är fråga om barnfamiljer blir en avvisning efter så lång vistelse här i landet en ytterst svår påfrestning, eftersom barnen rotar sig snabbt.

Anf. 132 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Som jag sade inledningsvis delar jag den oro som många känner inför de alltför långa väntetiderna. Det var därför som jag var rätt glad över att kunna tala om att vi nu hade lyckats få en personalförstärkning också på arbetsmarknadsdepartementets invandrarheten. Tidigare har polisen fått förstärkning, som innebär att man strängt taget inte har några väntetider hos polisen mer än vad som är normalt. Invandrarverket börjar nu också beta av sina balanser i allt snabbare takt. Jag hoppas att vi så småningom skall kunna komma ner i rimliga väntetider också på regeringskansliet.

Det kanske inte bara är de snabba växlingarna på invandrarministerposten som har orsakat de ökade balanserna, även om jag kan erkänna att det tar ett tag innan man kommer in i frågorna. Det vet jag själv av erfarenhet. Det är också så att antalet ärenden kontinuerligt fortsätter att öka. Så var t. ex. antalet ärenden som 1978 kom in till departementet 2 500. 1980 var antalet ärenden 3 200. Det är således en kontinuerlig ökning av antalet ärenden. Det kanske ändå inte är detta som är det värsta utan förändringen av ärendena. Tidigare, i varje fall i början på 1970-talet, var det ofta enkla ärenden som gällde arbetstillstånd. Nu är det mycket ofta mer komplicerade ärenden. Vi har också ombud som lägger ner stort arbete på att ta fram alla de skäl som kan åberopas i ett enskilt ärende. Också det gör att med den rättssäkerhet

som vi har inbyggd i vår lagstiftning kommer handläggningstiderna att bli längre även med den kortaste tänkbara tid som vi kan åstadkomma.

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

Anf. 133 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Den långa väntetid som är påtvingad i vissa fall är naturligtvis också påfrestande för de vuxna. Det är ytterst viktigt att den väntetiden inte blir längre än vad som är absolut nödvändigt. Kommunerna kan under den tiden sätta in förberedande åtgärder som svenskundervisning med samhällsorientering, även om motiveringen till och utbytet av sådana studier inte är desamma som när vederbörande vet att hon eller han håller på med meningsfulla förberedelser inför ett liv i Sverige. Detta förberedelsearbete i kombination med att kommunerna får täckning för sina kostnader samt varje åtgärd som syftar till förkortning av handläggningstiderna hos de handläggande myndigheterna och just hos regeringen ger ökat förtroende för den svenska invandrings- och flyktingpolitiken.

Det förekommer inte sällan ganska hård debatt om den politiken. De styrande får ofta ris och någon gång även en och annan ros. Det är den konstruktiva kritiken som för utvecklingen framåt och förhindrar en politisk stagnation. När det gäller den speciella frågan om hur handläggningstiderna hos regeringen skall kunna nedbringas kan vi socialdemokrater enbart påtala förhållandet och dela många människors oro samt uppmana regeringen att åstadkomma en sådan omläggning av arbetet i regeringskansliet att de långa väntetiderna förkortas.

*Om åtgärder för
att förkorta hand-
läggningstiden i
utlänningsärenden
hos regeringen*

Anf. 134 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Det är oerhört angeläget att denna fråga bringas till en lösning. Jag delar helt och hållet den uppfattningen – det har jag sagt två gånger tidigare.

Vi har inte haft en riktig policy när det gäller väntetiderna och hur man över huvud taget skall ordna saker och ting under väntetiderna, så att man får en enhetlig praxis i alla kommuner. Vi försöker att så småningom få till stånd en sådan enhetlighet också med hjälp av Kommunförbundet.

Jag vill ta upp en fråga som Lahja Exner något berört. Den gäller den service de som väntar får och som sedan ofta åberopas som exempel på en större anknytning till det svenska samhället. De får svenskundervisning m. m. Där kommer jag ständigt i kontakt med ett problem i de fall där barnen går i skola och alltså är skolpliktiga enligt den svenska skollagen. Men i en särskild kungörelse, som skolöverstyrelsen har utfärdat i samband med att skolplikten infördes, sades det klart ut att lärarna skulle informeras och att lärarna i sin tur skulle informera övriga elever om att detta var barn som icke hade rätt att vistas i Sverige och att det icke var säkert att de skulle få stanna i Sverige. Avsikten var att det inte skulle komma som en chock för klassen i fråga när ett utvisningsbeslut kom. Tyvärr syndar man mycket i skolorna när det gäller denna information, och ofta ställer hela skolan upp för att påverka regeringen i själva tillståndsärendet. Jag ville gärna ta upp den frågan här.

Måndagen den
1 juni 1981

*Om vapenexport
till USA*

Anf. 135 Handelsministern BJÖRN MOLIN:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig om jag anser att USA är en stat som kan få köpa svenska vapen enligt de bestämmelser som gäller.

Gällande riktlinjer för export av krigsmateriel från Sverige finns fastlagda i en av riksdagen 1971 godkänd proposition (prop. 1971:146). De däri angivna fall, som frågeställaren synes syfta på, vid vilka tillstånd för export inte bör beviljas är följande:

1. Stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej.
2. Stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt.

I fråga om USA föreligger inte någon av dessa situationer.

Anf. 136 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag häpnar över det här svaret. Skall Björn Molin fortsätta sin bana som handelsminister på samma sätt som det här svaret indikerar, då är det verkligen fara på färde när det gäller både vapenexport och andra handelsförbindelser.

Vad är det som sägs i detta svar? Jo, det är i klartext att de svenska bestämmelserna för export av svenska vapen till utlandet kan man egentligen strunta i.

En första följdfråga, innan jag går vidare, är: Har detta stora vapenexportärendet förts upp av krigsmaterielinspektionen till regeringen och till den handelsminister som satt vid det tillfälle då man fattade det regeringsbeslut som ligger bakom i detta fall?

Låt oss sedan ta upp de här två punkterna. Jag kan gå med på att USA f. n. inte befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, fast det kan vara tveksamt. Vad jag absolut inte kan gå med på är punkten 2 – att USA inte skulle vara invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt. Det är ju precis vad USA är.

Min andra fråga är: Kan alltså Björn Molin garantera att Ronald Reagan inte om en månad – eller till hösten – beordrar den amerikanska marinkåren att intervensera t. ex. i El Salvador? Då kommer USA att befinna sig i en väpnad konflikt – inte sant? Det är inte två år sedan USA gjorde en väpnad intervention i ett annat land genom att skicka väpnad trupp in i Iran. För ytterligare någon tid sedan intervenerade man i Dominikanska republiken. Är icke detta internationella konflikter som oupphörligt leder till väpnade konflikter och som enligt de svenska bestämmelserna innebär absolut stopp när det gäller att kunna exportera vapen till sådana stater?

Vad är det för svammel som Björn Molin presterar i det här svaret? Det är ju inte svar på frågan. Ni har inte ens brytt er om att intressera er för att på något sätt reda ut dessa saker. Det är det sämsta frågesvar jag någonsin har fått i den här kammaren.

Det finns också följdverkningar av denna vapenexport. Vi vet att sådana

här stora order kommer att föra med sig reservdelsleveranser, kanske 10, 15 eller 20 år fram i tiden. Vad vet Björn Molin och handelsdepartementet om vilka konflikter USA befinner sig i då? Det gäller en stormakt som ständigt är i konflikt.

Det talas om att Bofors skall få licensavgifter. Man förutsätter alltså som något självklart licenstillverkning – en av de stora stötestenarna i de svenska vapenexportbestämmelserna. Om detta sägs ingenting i svaret. Det är verkligen motiverat med ytterligare utredningar för att klara ut den här saken.

Anf. 137 Handelsministern BJÖRN MOLIN:

Herr talman! Jag tror att Oswald Söderqvist förstår att jag inte här kan gå in på ett enskilt fall.

Men låt mig utöver vad jag sade i svaret tillägga att vi har en statlig utredning, krigsmaterielexportkommittén, som har till uppgift att se över riktlinjerna för den svenska krigsmaterielexporten. Den utredningen har gjort en grundlig genomgång av den praktiska tillämpningen av 1971 års riktlinjer för vapenexporten och funnit att tillämpningen skett i enlighet med riktlinjerna.

Utredningen kommer att avlämna sitt betänkande inom en nära framtid, och då får vi möjlighet att föra en diskussion om principerna för den svenska vapenexporten.

Anf. 138 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är ju bra med utredningar, och vi väntar alla på den här utredningen.

Men de bestämmelser som gäller och som det har hänvisats till i frågesvaret, de gäller ju nu, innan utredningen har lagt fram sitt förslag till eventuella förändringar av bestämmelserna.

Det är mot dessa bestämmelser – speciellt punkt 2, som handelsministern själv tagit upp – som det är fråga om ett tydligt och klart brott. Eller vill handelsministern förneka att USA nästa månad, inom ett halvår eller inom ett år kan befinna sig i en mycket stor, väpnad konflikt? Det finns ju ingen människa som törs stiga upp och lämna sådana garantier. Men det svenska handelsdepartementet kan tydligen göra det!

Jag har aldrig någonsin sett ett större och mer flagrant brott mot de svenska vapenexportbestämmelserna än det aktuella fallet. Under Vietnamkriget var en motsvarande order på tal 1969, men den blev stoppad i sista minuten och affären blev snabbt nedtystad.

Skillnaden är inte så stor. Till hösten kan vi ha ett krig i El Salvador, där USA är inblandat med vapen, soldater och allt. Alltså är det fråga om ett brott mot vapenexportbestämmelserna, och det har t. o. m. skett medan handelsministern och handelsdepartementet haft ögonen öppna.

Men det är tydligen ingen idé att diskutera frågan längre, eftersom jag inte får några medgivanden av något slag utan bara hänvisningar till utredningar

som skall behandla den framtida vapenexporten. Men det jag talar om är vad som gäller i dag.

8 § Svar på frågorna 1980/81:404 och 405 om vägarbeten m. m. för att minska arbetslösheten

Anf. 139 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Kurt Hugosson har frågat mig om regeringen kommer att utnyttja arbetsmarknadspolitiska medel för att bygga angelägna broar och göra insatser på vägområdet i form av vägbyggen och förstärkt vägunderhåll i samma omfattning som under tidigare år.

Sten-Ove Sundström har frågat mig om jag är beredd att påskynda en byggstart av postterminalen i Luleå.

Jag besvarar bägge frågorna i ett sammanhang.

I det reviderade budgetförslag som ligger på riksdagens bord har jag beräknat ett medelsbehov av sammanlagt 2 300 milj. kr. för beredskapsarbeten. Av det beloppet har 300 milj. kr. beräknats för vägarbeten, vilket är samma belopp som gäller för innevarande budgetår. I övrigt ankommer det på arbetsmarknadsstyrelsen att fördela beredskapsarbetsmedlen på olika objekt. Det behövs beredskapsarbeten inom både byggnads- och anläggningssektorn, inom vårdområdet och tjänstesektorn liksom beträffande natur- och fornvården. Arbetena måste passa för olika grupper av arbetslösa.

Regeringen har bedömt att byggnads- och anläggningssektorn behöver stödjas under den kommande vintern för att vi skall kunna undvika en hög arbetslöshet. Det gäller särskilt i skogslänen. Regeringen har därför i samband med att kompletteringspropositionen lades fram också beslutat tidigarelägga offentliga investeringar inför vintern för en kostnad av totalt 400 milj. kr., varav 133 milj. kr. avser vägar av olika slag. Bl. a. byggs fyra viktiga broar som ersätter färjeleder. Vidare görs en rad vägarbeten av stor betydelse för skogsbruket och skogsindustrins transporter.

I byggpaketet ingår också bostadspolitiska åtgärder. Regeringen har föreslagit riksdagen att ett särskilt stimulansbidrag skall införas för ombyggnadsarbeten i bostadssektorn och att bostadslån skall få utgå på förmånligare villkor i vissa fall, bl. a. för underhållsarbeten.

Byggpaketet har fördelats på de län där åtgärderna behövs bäst. De bostadspolitiska åtgärderna gäller större delen av landet, medan tidigareläggningarna har koncentrerats till skogslänen och Blekinge län. Norrbottens län, där byggnadsarbetslösheten är högst, får särskilt stora insatser. Av de statliga tidigareläggningarna avser projekt för 110 milj. kr. Norrbottens län. Insatserna har med hänsyn till behoven på arbetsmarknaden fördelats mellan de olika regionerna i länet. Den av Sten-Ove Sundström berörda postterminalen i Luleå ingår inte bland de byggen som nu tidigarelagts, men det gör däremot ett större bygge i Luleå för Vattenfalls räkning, till en kostnad av 36 milj. kr.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

Anf. 140 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Eliasson för svaret på min fråga.

Denna fråga har legat länge obesvarad, och på grund av en mellankommande regeringskris har den upprepats. Under denna tid har det glädjande nog hänt att statsrådet äntligen funnit det angeläget att plocka fram åtminstone litet medel för att möta de sysselsättningsproblem som tornar upp sig i horisonten, och det är jag naturligtvis tacksam för.

Det har i svaret sagts att 300 milj. kr. beräknats för vägarbeten, vilket är samma belopp som gäller för innevarande budgetår. Då bör vi först och främst ha klart för oss att dessa 300 milj. kr. som nu har gått via AMS och kommer att gå till vägsektorn inte ens svarar mot den reduktion av den s. k. vidmakthållandenivån som har gjorts i vägverkets anslag. Detta belopp är inte ens kompensation för den del som tagits bort ur vägverkets anslagstilldelning. Problemet är att regeringen bedriver en politik på vägområdet som ökar arbetslösheten inom vägsektorn. Under de närmaste åren måste 2 000 jobb försvinna för vägverkets egen personal som sedan skall sysselsättas genom arbetsmarknadspolitiska medel. Låt mig säga att kanske 50–60 vägstationer måste läggas ner inom de närmaste åren, vilket kommer att få utomordentligt stora regionalpolitiska konsekvenser.

Under den senaste tiden har jag fått en känsla av att man är litet njugg när det gäller att bedöma de arbetsmarknadspolitiska resultaten av satsningar på vägområdet. Man säger att det blir så höga dagsverkskostnader. Då gör man det felet på arbetsmarknadsverket att man utgår ifrån beviljat belopp och delar den siffran med antalet anvisade arbeten. Då blir det mycket höga dagsverkskostnader, men man glömmer bort att det indirekt blir ett stort antal jobb för olika typer av lokala företag, åkeriföretag m. fl. Jag tycker att arbetsmarknadsministern skall ändra på de direktiv som går till AMS så att man i framtiden tar hänsyn till den multiplikatoreffekt som AMS-medlen innebär.

Jag vill säga att det är bra att vi äntligen på socialdemokratiskt håll fått gehör för att de broprojekt som omnämns i svaret skall startas. Redan i höstas i samband med besparingspropositionen föreslog vi ett tiotal broprojekt som snabbt kunde startas och som skulle ge en direkt sysselsättningsskapande effekt för hela byggsektorn. Utnyttjar vi dessutom möjligheterna att bygga broar i stål och prefabricerar dem i varven, löser vi sysselsättningsproblemen på många olika sätt. Vägverket har ju en projektbank färdig som med mycket kort varsel kan utnyttjas för att skapa 8 000 nya arbeten.

Anf. 141 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Byggandet av en ny postterminal i Luleå är en angelägen fråga ur flera synpunkter, eftersom de nuvarande postlokalerna är spridda i Luleå, är

*Om vägarbeten
m. m. för att
minska arbetslösheten*

Måndagen den
1 juni 1981

*Om vägarbeten
m. m. för att
minska arbetslösheten*

omoderna och därmed inte svarar mot de krav man ställer på dagens posthantering. Postsorteringen är i nuläget uppdelad på flera platser i Luleå, vilket medför onödigt stora transportkostnader och tidvis vissa driftstörningar. Utbildningen är utspridd till tre olika platser i Luleå. Detta medför problem när det gäller den produktionsanpassade utbildningen. Den administrativa delen av postverksamheten är också uppdelad på flera lokaler i Luleå, vilket medför svårigheter då det gäller att skapa en rationell administration.

Det finns mycket att anmärka på när det gäller de gamla utslitna lokalerna i de centrala delarna av Luleå, såsom dålig arbetsmiljö, olycksfallsrisker och trafikproblem i samband med transporterna, då man tidvis varit tvungen att stoppa trafiken för att över huvud taget kunna köra ned postförsändelserna till de här gamla lokalerna.

Vidare – och det är en mycket viktig del av frågan – skulle en byggstart av den här aktuella postterminalen utgöra ett viktigt tillskott för byggsysselsättningen i regionen. Under två vinterhalvår skulle ca 65 byggnadsarbetare få sysselsättning, och detta i en region som har den största arbetslösheten i landet. Arbetslösheten uppgick vid månadskiftet april-maj till 15 % bland byggnadsarbetarna. Förhållandena väntas bli betydligt sämre under den kommande vintern, och därmed kommer man att uppnå nya rekordnivåer vad beträffar arbetslösheten.

Självfallet skulle en byggstart av postterminalen något lätta på trycket i den här regionen. I slutet av svaret säger statsrådet att den här berörda postterminalen i Luleå inte ingår bland de byggen som tidigarelags. Det gör däremot ett större bygge i Luleå för Vattenfalls räkning, till en kostnad av 36 milj. kr.

Det är självfallet bra att vi får ett bygge för Vattenfalls räkning. Det skapar en del byggjobb i kommunen. Men mot bakgrund av den stora arbetslöshet som redan finns, och som framför allt förväntas under kommande vinter, räcker det naturligtvis inte att man pekar på ett objekt i ett område med så stor arbetslöshet. Jag skulle därför vilja upprepa min fråga om statsrådet är beredd att vidta åtgärder för att påskynda just byggstarten av den aktuella postterminalen. Att bara hänvisa till ett bygge i en region som i nuläget har en byggarbetslöshet på 15 % och som förväntas glida en bra bit över 20 % är verkligen ynkedom i en sådan situation.

Anf. 142 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Kurt Hugosson tar upp frågan om behovet av att mer medel anslås till vägarna och påpekar att det som nu kommer via arbetsmarknadspolitiken inte väger upp det man menar sig sakna den ordinarie budgetvägen. Det ger mig anledning att påpeka att arbetsmarknadspolitiken inte är till för att komplettera vad myndigheterna inte har fått den ordinarie budgetvägen, utan utgångspunkten måste vara läget på arbetsmarknaden. Det är inte så som Kurt Hugosson antyder, att vi skulle se njuggt på vägbyggen som beredskapsarbeten. Det är väl tvärtom på det sättet att inget enskilt område under årens lopp har kommit i fråga för så många projekt och gett

sysselsättning åt så många människor som just vägarbetena. Men under de senare åren på 1970-talet ändrade arbetslösheten karaktär i den meningen att den till större delen omfattade människor som inte hade arbetslivserfarenhet och för vilka vägbyggen inte var så att säga det rätta sättet att möta deras behov. Det är en anledning till att andelen av anslagen till vägändamål inte har sjunkit relativt sett.

Sedan är det också så att vägbyggen trots allt är dyra projekt. Men nu vet vi att arbetslösheten stiger på bygg- och anläggningsidan, och då finns det anledning att också anslå mera medel just för det ändamålet.

Till Sten-Ove Sundström vill jag säga att det här bygget bara var ett bygge bland många som kom Norrbotten till del just för att motverka den uppgång i arbetslösheten som Sten-Ove Sundström berörde.

Anf. 143 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Självfallet ansluter jag mig till arbetsmarknadsministrerns allmänna princip att arbetsmarknadspolitiska medel framför allt skall användas för skapande av sysselsättning. Anledningen till att jag kopplade ihop denna fråga med det ordinarie anslaget till vägverket var att man har varit så njudd med anslagstilldelningen att man skapat problem för vägverket. Man tvingas där reducera sin personal under de närmaste åren med 2 000 personer, som förhoppningsvis skulle kunna sysselsättas via den typ av arbetsmarknadspolitiska medel som vi nu diskuterar.

Förutvarande arbetsmarknadsministern Wirtén, förutvarande kommunikationsministern Adelson och jag diskuterade detta för ett par år sedan, och vi var då ganska överens om att det egentligen är bättre att flytta över en del av dessa AMS-medel från AMS till vägverket, för att specialdestinera inom detta till sysselsättningsskapande åtgärder.

Låt mig också säga att det är riktigt att arbetsmarknadssituationen strukturellt har förändrats. Det har dock inte inneburit att man har minskat anslagen. Man har t. ex. både 1978 och 1979 utöver arbetsmarknadspolitiska medel satt in extraordinära medel just för vägsektorn, vilket naturligtvis har haft sysselsättningsskapande effekter. Jag menar att man måste gå vidare just i det avseendet. Horisonten på sysselsättningsområdet är ju mörk, och detsamma gäller i fråga om kapitalförstöringen på våra vägar. Här finns nu möjligheter att gå vidare med extraordinära medel. Det är fråga om direkt produktionsfrämjande åtgärder. Vi vill bygga broar och förbättra våra vägar och underhåller därmed det kapital som vi har. Det är en utomordentligt bra arbetsmarknadspolitik och en synnerligen god investering för framtiden.

Därför hoppas jag nu att arbetsmarknadsministern och jag är överens om att denna typ av satsningar bör tillgripas, dels för att skapa sysselsättning, dels för att underhålla vårt vägnät och i någon mån dämpa den kapitalförstöring som äger rum på vägverkets område.

Anf. 144 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Också jag vet att det objekt som jag nämnde tidigare och som byggs för Vattenfalls räkning i Luleå inte är det enda projektet i Norrbotten.

*Om vägarbeten
m. m. för att
minska arbetslös-
heten*

Det är dock ett av fåtaliga större projekt som går direkt till Luleå. Eftersom läget på arbetsmarknaden är mycket kärvt och kommer att bli betydligt kärvare under den kommande vintern – kanske kommer nya rekordtal att nås i Norrbotten – vill jag fråga statsrådet om han inte anser att läget är så allvarligt att postterminalen bör komma till stånd i Luleåregionen.

Anf. 145 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Först till Kurt Hugosson: Jag delar meningens att vägar är bra som arbetsmarknadspolitiska objekt, eftersom de ger sekundära effekter. Det är en av anledningarna till att vi i byggpaketet också har plockat in denna typ av projekt. Det kan gälla att ersätta färjor med broar, att anlägga vägsträckor som gör att virkestransporterna kan löpa smidigare etc.

Vi går alltså vidare – för att använda Kurt Hugossons uttryckssätt – med 130 miljoner. Det är en tredjedel av de miljoner som satsas just nu på tidigarelagda byggen.

När det gäller Sten-Ove Sundströms fråga vill jag säga att Norrbotten får en dryg fjärdedel av de tidigarelagda projekten, just därför att byggsysselsättningen där är mest ansträngd. Ett av de större projekten är ett kontorshus för Vattenfalls räkning i Luleå. Också i Kiruna och på en lång rad andra platser kommer byggen till stånd för att vi skall kunna hjälpa byggnadsarbetare till jobb i vinter.

Anf. 146 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag säger att det är bra att man har plockat fram 133 miljoner till de fyra broar som det gäller. Det krävde vi från socialdemokratisk sida redan i höstas i anslutning till den s. k. sparpropositionen. Vi upprepade kravet i samband med budgetpropositionen, men vi hade en kompakt borgerlig majoritet emot oss. Jag är glad att man nu har uppfattat att det är fråga om goda åtgärder. Det hade kanske varit ännu bättre om de hade kunnat sättas in inom ramen för vägverkets egen planering.

Det är vidare i höst och i vinter som vi får problemen på arbetsmarknaden. De kommer i varje fall att bli betydligt värre än vad de är i dag. Då är det viktigt att man är ute i så god tid och ger anvisningarna i form av medel och extraordinära medel så, att man kan få en så god planering som möjligt, som ger bästa möjliga resultat både ur sysselsättnings- och ur produktionssynpunkt. Därför är det angeläget att man snarast ytterligare ökar på dessa medel.

Anf. 147 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Inom min frågeställning har jag inte möjlighet att gå igenom alla kommuner i länet som har drabbats av stor arbetslöshet på just byggsidan. Jag har försökt att få reda på statsrådets syn på postterminalen, eftersom den är mycket angelägen för Luleåregionen. Det är också en fråga som statsrådet känner mycket väl till efter uppvaktningar från kommunen och facket. Jag vill veta om statsrådet anser att läget i denna region – mot bakgrund av att det där i dag finns 15 % arbetslösa byggnadsarbetare – nu är

så allvarligt att man bör få till stånd bygget av postterminalen. Det är således 15 % arbetslöshet nu, då det borde ha funnits betydligt fler arbeten, eftersom vi går mot sommaren. Denna arbetslöshet förväntas bli uppemot 20 % under vinterhalvåret.

Anser statsrådet, mot bakgrund av detta läge, att bygget av postterminalen bör komma i gång? Är läget i denna region sådant att arbetsmarknadsministern nu är beredd att vidta åtgärder för att få i gång detta bygge? Det räcker inte med att bara hänvisa till byggandet av Vattenfalls kontor, även om det i sig självt är bra. Det fattas fortfarande arbetstillfällen för att man skall kunna klara sig från de katastrofala arbetslöshetssiffror som förväntas, om ingenting görs.

Anf. 148 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag först till Kurt Hugosson säga att beskedet om de tidigarelagda byggena kommer nu på västkanten, för att vi vill ge myndigheterna tillräcklig planeringstid, så att byggena kan komma i gång när de som bäst behövs under nästa höst och vinter. Det är bra att vi är överens om att detta är angelägna projekt.

Beträffande postterminalen i Luleå har jag ingen annan synpunkt än Sten-Ove Sundström när det gäller angelägenheten av att denna kommer till stånd. Jag delar meningen att det, från sakliga utgångspunkter, är ett angeläget bygge. Det fanns ett stort antal projekt att välja bland. Om vi hade valt postterminalen och inte Vattenfallsverkets kontorshus, hade Sten-Ove Sundström naturligtvis ställt frågan när Vattenfallsverket skulle få sitt kontorshus. Nu blev det denna byggnation i stället för postterminalen. Men projekteringen av postterminalen är långt framskriden, och detta projekt kan komma med nästa gång det blir aktuellt med tidigareläggning.

9 § Svar på fråga 1980/81:414 om åtgärder mot ökad arbetslöshet i Gävleborgs län

Anf. 149 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig vilka åtgärder regeringen kommer att vidtaga för att förhindra ökad arbetslöshet i Gävleborgs län och ge de nu 5 500 arbetslösa arbete.

Arbetsmarknadsläget är besvärande i Gävleborgs län liksom i övriga skogslän. Därför har regeringen i den nyligen framlagda kompletteringspropositionen trots det ytterst ansträngda budgetläget beslutat om åtgärder för 1,5 miljarder kronor i sysselsättningsskapande syfte, utöver vad som beräknats i budgetpropositionen för budgetåret 1981/82.

Regeringen har föreslagit att riksdagen anvisar ytterligare 500 milj. kr. för beredskapsarbeten för kommande budgetår, vilket motsvarar ca 10 000 sysselsatta under ett halvår. Vidare har regeringen föreslagit att ytterligare 100 milj. kr anvisas för industribeställningar samt att arbetsmarknadsutbildningen ökas från drygt 40 000 elever till högst 60 000 elever.

*Om åtgärder mot
ökad arbetslöshet
i Gävleborgs län*

*Om åtgärder mot
ökad arbetslöshet
i Gävleborgs län*

Arbetsmarknadspolitikens tyngdpunkt skall i övrigt liksom hittills ligga på den egentliga platsförmedlingen. Regeringen har dock begärt att även nästa budgetår få disponera en finansfullmakt för att om det behövs kunna sätta in ytterligare sysselsättningskapande åtgärder i utsatta regioner.

Anf. 150 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på frågan.

Det finns officiellt redovisat 5 500 arbetslösa i Gävleborgs län. Det finns 1 000 ungdomar som inte har fått plats på gymnasiet i Gävleborgs län. Dessutom kommer det ut 500 ungdomar som varit på yrkesintroduktion, och 400 av dessa kommer inte att få något jobb. Siffran för antalet arbetslösa är alltså större än 5 500.

Nu säger arbetsmarknadsministern att man i kompletteringspropositionen har föreslagit åtgärder för 1,5 miljarder att sätta in mot arbetslösheten. Men de 1,5 miljarderna skall, såvitt jag förstår, fördelas över hela landet. Hur mycket av dessa pengar kommer då Gävleborgs län till del? Hur många av de 7 000 arbetslösa kommer att få ett jobb?

Jag har frågat arbetsmarknadsministern vad han skall göra för att ge de nu 5 500 arbetslösa arbete. De 1 000 ungdomar som inte kommer in på gymnasiet och de 400 som efter yrkesintroduktion inte får något jobb – vilka jobb har arbetsmarknadsministern att bjuda dem? Han talar om 1,5 miljarder, som skall fördelas över hela landet. Är det svaret som de arbetslösa i Gävleborg skall ha?

Under hösten och vintern kommer dessutom 200–250 byggnadsarbetare enbart från Gävle att friställas vid Forsmark. Vad kommer de att få för besked av arbetsmarknadsministern? Det finns i dag en stor arbetslöshet bland byggnadsarbetarna i Gävleborgs län. Det kommer alltså att bli ytterligare arbetslösa under hösten och vintern – vad har de att vänta sig från regeringen och från arbetsmarknadsministern?

Anf. 151 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag först, beträffande de siffror som Bertil Måbrink nämner, säga att vi ännu inte vet hur det blir när det gäller gymnasieintagningen. Det är regeringens politik att man skall se till att 16–18-åringarna skall få plats i gymnasieskolan. Det vi nu får rapporter om är den preliminära intagningen. Vi får vänta till hösten och se om det inte är möjligt att bereda alla plats i gymnasieskolan eller i annan utbildning, t. ex. företagsförlagd utbildning. Det är huvudinriktningen att ungdomarna på det sättet skall beredas hjälp att komma ut på arbetsmarknaden.

När det gäller fördelningen av medlen som jag redovisade i mitt frågesvar, så vet Bertil Måbrink mycket väl att det inte är regeringen som fördelar medlen på länen, utan det gör arbetsmarknadsstyrelsen. Jag kan därför inte redovisa hur många av de extra miljoner som nu tilldelas för beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning som kommer Gävleborgs län till del. Men de län som har det svåraste arbetsmarknadsläget får också den relativt största delen av anslagen.

Däremot kan jag redovisa att 66 miljoner av de anslag som går ut till tidigarelagda byggen kommer Gävleborgs län till del, och det kan alltså innebära byggnadsprojekt för de byggnadsarbetare som under hösten och vintern inte på annat sätt bereds sysselsättning i länet.

Anf. 152 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det är bra om de här 1 000 ungdomarna som nu inte kommer in på gymnasiet kanske ändå får en chans. Jag hoppas att samtliga dessa 1 000 elever kan ges plats på gymnasiet.

Jag är väl medveten om att en del byggen har tidigarelagts i Gävleborgs län till en summa av 66 milj. kr., som arbetsmarknadsministern säger. Men som jag sade är det i dag stor arbetslöshet i Gävleborgs län bland byggnadsarbetarna. Jag tror inte att denna summa räcker för att ge dem som är arbetslösa i dag jobb. Och som jag sade här i talarstolen börjar nu Forsmark att friställa 200–250 byggnadsarbetare, som bor i Gävle och kommer att bli arbetslösa under hösten och vintern. Vad har de att vänta sig? De 66 miljonerna räcker tyvärr inte långt med tanke på den arbetslöshet som finns och som kommer att finnas bland byggnadsarbetarna.

Jag vill också göra arbetsmarknadsministern uppmärksam på att arbetslösheten totalt sett kommer att öka under hösten och vintern, vilket jag inte tog upp i mitt första anförande. Jag redovisade emellertid läget beträffande olika grupper av arbetslösa i länet. Många företag har ju varslat om nedskärningar av antalet jobb. Arbetslöshetssiffrorna kommer att stiga kraftigt, efter vad jag förstår. De är redan nu höga och kommer alltså att bli högre.

Vad beträffar de 1,5 miljarder kronorna, herr arbetsmarknadsminister, skall ju dessa fördelas över hela landet. Det är ju en droppe i havet, och det blir fråga om en oerhört liten del för Gävleborgs län. Ungefär hur många nya jobb anser arbetsmarknadsministern att de kan ge för Gävleborgs län?

Anf. 153 TALMANNEN:

Jag vill fästa uppmärksamheten på att riksdagsordningen föreskriver en taletid på högst tre minuter, två minuter resp. en minut vid frågedebatter.

Det finns ingen möjlighet för talmannen att utöka den taletiden.

10 § Svar på fråga 1980/81:415 om förstärkning av arbetstagarnas ställning vid arbetskonflikt

Anf. 154 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig om regeringen är beredd att ta initiativ till lagstiftning om förbud mot permittering under en arbetskonflikt av arbetare som inte är inblandade i konflikten och om förbud mot innehållande av löner under en arbetskonflikt. På denna senare punkt utgår jag från att Lars-Ove Hagberg syftar på innehållande av löner som har

Måndagen den
1 juni 1981

*Om förstärkning
av arbetstagarnas
ställning vid ar-
betskonflikt*

tjänats in före konflikten. Den frågan har varit omdiskuterad efter en dom av arbetsdomstolen i juni förra året.

När det gäller rätten att permittera utan lön vill jag påminna om att hela det ämnesområdet omfattades av anställningsskyddskommitténs direktiv. Kommittén hade skaffat fram ett material och skulle behandla permitteringsrätten och utforma förslag, när kommittéarbetet måste läggas ned, sedan de ledamöter i kommittén som företrädde Landsorganisationen och socialdemokraterna hade beslutat att inte längre medverka. Vi har alltså i dagens läge inte något färdigt utredningsmaterial och inte något kommittéförslag – som vi hade kunnat ha om kommittén fått slutföra sitt arbete.

Frågan om innehållande av intjänade löner vid en arbetskonflikt är som jag nyss sade omdiskuterad. Vi hade en debatt om den här i riksdagen i december förra året med anledning av en fråga av Daniel Tarschys. Jag sade då bl. a. att det sedan länge har rått stor enighet i vårt land om att det bör ankomma på arbetsmarknadsparterna själva att bestämma de regler som skall gälla om arbetsstriden, om hur arbetsstriden skall få genomföras och hur hänsyn skall tas till risker och skadeverkningar som följer med stridsåtgärderna. Det bör så långt som möjligt vara parternas rätt att reglera de frågorna, och det är då också parterna själva som skall bära ansvaret för de åtgärder som vidtas.

Jag avslutade den debatten med att säga att det under alla förhållanden måste göras en ordentlig utredning innan man överväger att lagstifta i den här frågan. Det är nödvändigt inte minst med hänsyn till att det är ett principiellt betydelsefullt steg för lagstiftaren att ta över på ett område som sedan länge har varit förbehållet parterna.

Sedan i vintras har jag i ett par omgångar hållit överläggningar i arbetsrättsliga frågor med arbetsmarknadens organisationer. Vi har då också berört frågan om innehållande av intjänade löner. Jag har inhämtat att nya arbetsrättskommittén har tagit upp frågan och börjat överväga den på grundval av en promemoria som har utarbetats inom kommittén och som belyser den rättsliga sidan av frågan.

Nya arbetsrättskommittén har under våren arbetat med sikte på att kunna lägga fram ett arbetsresultat i sommar. På den allra senaste tiden har det väckts en del nya förslag i kommittén, och det står nu klart att tidsprogrammet inte kan hållas. Jag har just i dagarna kontakter med kommitténs ordförande för att få klarlagt hur kommittén ser på sitt arbete och på förutsättningarna att slutföra det.

Innan läget i nya arbetsrättskommittén har klarlagts finner jag inte skäl att gå närmare in på Lars-Ove Hagbergs fråga om innehållande av intjänade löner än jag har gjort här i dag.

När det gäller permitteringar i samband med arbetskonflikter vill jag säga att jag finner det naturligt att i ett lämpligt sammanhang åter ta upp frågan om hur det avbrutna arbetet i anställningsskyddskommittén skall kunna fortsättas. Ett ställningstagande från regeringens sida på den punkten måste dock föregås av kontakter med arbetsmarknadsparterna. För egen del finner jag det i varje fall rimligt att innan vi går vidare i utredningsarbetet ta del av vad parterna har att säga i sina yttranden över den del av anställningsskydds-

kommitténs arbete som har kunnat slutföras i departementet och som nu är på remiss.

Anf. 155 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! I avtalsrörelsen 1980 blev 750 000 LO-arbetare lockoutade av Svenska arbetsgivareföreningen. En investering för framtiden, sade SAF-chefen Curt Nicolin då. Den linjen fullföljdes i år, då nära en kvarts miljon tjänstemän hotades av en storlockout. Indirekt skulle då också LO-medlemmar beröras.

När LO-medlemmarna föregående år lockoutades kunde tjänstemännen icke permitteras, utan de fick fortsätta att arbeta och fick ut sin lön. Om det skulle ha blivit en storlockout i år och hundratusentals industriarbetare hade blivit permitterade, så hade de inte fått någon permitteringslön. Arbetslöshetskassorna hade fått träda in, men under karenstiden på fem dagar hade arbetarna inte fått någon ersättning därifrån heller. De hade alltså förlorat pengar. Företagen kunde också under denna tid låta bli att betala ut löner, enligt gällande lag och AD-dom.

Det är ju så att kapitalet har makten över jobben, i kraft av sitt ägande av produktionsmedlen, och denna makt förstärks ytterligare genom lagens utformning. Det skall vi inte glömma. Lagstiftningen måste därför ändras, så att den får mer jämlika villkor – regeringen vill ju gärna i andra sammanhang understryka att det skall gälla jämlika villkor.

Avtalskonflikterna 1980 och 1981 visar på att industriarbetarna, och därmed LO-medlemmarna i stort, sitter i strykclass. Något måste göras. En grupp av arbetare kan alltså icke permitteras, en annan kan permitteras vid en arbetskonflikt.

Jag har frågat regeringen: Vill man göra något åt denna möjlighet som Svenska arbetsgivareföreningen utnyttjar i en konflikt? Här handlar det ju om jämlika parter. Arbetsmarknadsministern svarar då att vi måste invänta resultatet av arbetsrättskommitténs arbete. Men min fråga gällde sakförhållandet. Är regeringen beredd att medverka till någorlunda jämlika villkor – är det syftet, är det direktiven till den fortsatta handläggningen av ärendet? Det är ju detta det gäller. Kommer regeringen att ta initiativ till att få bort denna skillnad, att å ena sidan tjänstemän icke kan permitteras medan å andra sidan arbetare kan permitteras?

Det måste ju vara så att ingen skall kunna permitteras när en grupp går ut i en konflikt. Det var ju inte fråga om några lagstridiga konflikter, utan de är helt lagliga.

Jag menar att regeringen här åtminstone måste delge oss sin huvuduppfattning, även om vi får se efter hur utredningen arbetar. Jag tycker att det måste framkomma ett svar någorlunda snart, för vi vet att Metall inte godkänner den här linjen, och vi vet att SAF använder lagen för sina syften.

Principen om lönerna har vi diskuterat tidigare här i kammaren. Inte heller här vill regeringen ta någon som helst ställning. Jag vill ställa frågan: Är det ändå inte felaktigt att använda en sådan metod som att ta bort lönen?

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

*Om förstärkning
av arbetstagarnas
ställning vid ar-
betskonflikt*

Måndagen den
1 juni 1981

*Om förstärkning
av arbetstagarnas
ställning vid ar-
betskonflikt*

Anf. 156 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Det är ju så på arbetsmarknadens område att reglerna bestäms dels av lagar, dels av avtal, tillkomna mellan parterna själva. Det gäller också spelreglerna i förhandlingssammanhang. Här har vi alltså ett område där summan av lagar och avtal ger en ojämlig situation.

Jag kan i allmänna ordalag dela den meningen att det i ett längre perspektiv ter sig orimligt att ha en sådan situation. Men vi måste lita till parternas egen vilja att förhandla fram ändringar. I annat fall bör vi ha en fullödlig utredningsinsats innan vi tar ställning i sakfrågan. Eftersom detta nu inte blev utrett i anställningsskyddskommittén, så får vi ta upp den frågan i annat sammanhang.

Anf. 157 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag uppfattar det så att regeringens mening är att om tjänstemän framöver går ut i konflikt, så skall LO-medlemmar icke kunna permitteras. Detta är ett glädjande framsteg, och vi får då hoppas att regeringen arbetar intensivt för det här och att kommittén lägger fram sina förslag. – Som det har varit nu kan det ju inte fortsätta.

Rätten att permittera utan lön är en principfråga, som man säger att det är arbetsmarknadsparternas sak att handlägga; det är förenat med problem att trampa in på ett område som är förbehållet parterna. Det är klart att det är ganska bekvämt för regeringen att inta den inställningen. Men i de flesta fall är det arbetarparten som utsätts för detta, och det är Svenska arbetsgivareföreningen som utnyttjar möjligheterna i lagen till att innehålla intjänad lön. Utgångspunkten måste väl vara den, att vill man ha jämbördiga förhållanden – vilket man *i andra fall* talar om – så bör man väl se till att arbetarna kan få ut den lön som de har tjänat in. Hur ställer sig arbetsmarknadsministern till denna princip?

Jag hoppas att jag får ett lika positivt svar på den frågan som jag tidigare fått.

Anf. 158 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! I denna konkreta fråga vill jag svara som jag gjorde förra gången, nämligen att min uppgift här inte är att kvälja dom. Här har arbetsdomstolen fällt ett utslag.

Frågan har dock principiell räckvidd. Den bör tas upp i ett större sammanhang, varvid det bör undersökas om det för parternas vidkommande alls skall lagstiftas om hur stridsåtgärderna skall hanteras. Hittills har vi varit överens om att det är parterna själva som skall hantera den frågan, och detta är förstahandsutgångspunkten också i fortsättningen.

Anf. 159 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! När domarna har fällt har man utgått från de lagar vi har och som arbetsdomstolen dömer efter. Men det är väl inte omöjligt för en regering och en arbetsmarknadsminister att medverka till att ge lagstiftningen det innehållet att arbetsdomstolen inte dömer så i fortsättningen som den

gjort i det här fallet. – Det är ju det man efterlyser.

Skall man ha en princip som säger att parterna skall vara jämbördiga, måste man väl också leva upp till den principen. Det var den huvudfrågan som jag ville ha ett svar på, men den frågan glider arbetsmarknadsministern undan. Eller vill man – för det fall att parterna inte kommer överens – medverka till att lagstiftningsvägen gripa in i den här frågan?

11 § Svar på fråga 1980/81:403 om strukturförändringarna inom skogsindustrin

Anf. 160 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Olle Östrand har med anledning av Stora Kopparbergs Bergslags AB:s och Billerud Uddeholm AB:s erbjudande om förvärv av AB Iggesunds Bruks aktier frågat mig om jag i förväg blev informerad om företagens planer, om jag avser att vidta åtgärder för att förhindra att strukturförändringar inom skogsindustrin sker på ett slumpartat sätt samt om jag inte anser att det nu är hög tid att lägga fram en genomarbetad strukturplan för svensk skogsindustri.

Jag blev informerad om det planerade förvärvet samma dag som det offentliggjordes. I samband därmed blev jag även informerad om att företagen avsåg att begära befrielse från realisationsvinstbeskattning för de aktieägare som innehaft sina Iggesundsaktier under längre tid än två år. Vid prövning av frågan om skattebefrielse, som görs av regeringen, tas hänsyn till förvärvets allmänna effekter på industristrukturen.

Jag har i den industripolitiska propositionen (1980/81:130) redogjort för min syn på statens roll i skogsindustrins strukturomvandling. Där sägs att företagen har det primära ansvaret för branschens utveckling. I det nu aktuella fallet har jag erfarit att Stora Kopparberg och Billerud, bl. a. med hänsyn till reaktionen från de anställda i Iggesund, beslutat avvakta resultatet av en intern utredning inom Iggesund om fördelarna av olika utvecklingsalternativ för företaget.

Det nu aktuella fallet föranleder inte någon förändring i den allmänna inställning till statens roll i skogsindustrins strukturella utveckling som har kommit till uttryck i den industripolitiska propositionen.

Anf. 161 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret.

Det är egentligen, mot bakgrund av vad som hänt i fallet Iggesund, förvånande att industriministern inte är beredd att vidta några som helst åtgärder för att förhindra en upprepning. Det visar hur maktlöst samhället egentligen är när kapitalet utifrån sina egna snäva ekonomiska utgångspunkter strukturerar den svenska skogsindustrin utan hänsyn till vare sig samhället, de anställda eller berörda kommuner.

Det är egentligen ett skrämmande skådespel som har pågått under maj månad och utspelats inför öppen ridå om makten över Iggesund. Trots detta

Måndagen den
1 juni 1981

*Om strukturför-
ändringarna inom
skogsindustrin*

säger industriministern att det är företagen som har det primära ansvaret för branschutvecklingen.

Sedan är det inte riktigt som industriministern säger att Stora Kopparberg avvaktar med den här affären med hänsyn till reaktionen från de anställda i Iggesund. Redan på ett tidigt stadium sade de anställda nej till fusionen. Men trots detta startade maktkampen om Iggesund mellan Stora Kopparberg och SE-banken å ena sidan och MoDo och Handelsbanken å den andra. Under kort tid bytte 30 % av Iggesunds aktiestock på 3,5 miljoner aktier ägare.

Nu verkar det som om MoDo avgått som segrare. Det är mot den bakgrunden som Stora Kopparberg har dragit sig tillbaka. Men MoDo har avgått som segrare till ett mycket högt pris. Man har köpt aktier till överkurser, som nästan varit svindlande. Detta har naturligtvis berikat enskilda, framför allt större aktieägare. Men samtidigt är det många små aktieägare som med fullt fog kan känna sig lurade.

Det här aktualiserar naturligtvis en översyn av bl. a. de svenska börsreglerna.

Men om nu den här affären hade genomförts vet man över huvud taget inte vilka konsekvenser detta hade fått för Iggesund eller för strukturen inom skogsnäringen över huvud taget i Hälsingland. Man vet inte heller i dag vilka konsekvenser MoDo:s ökande inflytande kommer att få för de anställda i Iggesund. Det här är, som jag ser det, helt oacceptabelt.

Det är mot den bakgrunden som jag menar att det är så viktigt att vi får en strukturplan för hur skogsnäringen skall se ut i vårt land. Vad som hänt i fallet Iggesund berör en region med 150 000 människor. Mot den bakgrunden är det egentligen skrämmande att industriministerns svar andas en sådan uppgivenhet.

Anf. 162 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Olle Östrand tycker att det är skrämmande att vi inte ingripit i en fråga som inte är någon reell fråga, eftersom företagen ju har tagit tillbaka sitt erbjudande eller i varje fall avvaktar den interna utredning som skall ske i Iggesunds regi.

Det är förvisso mycket att säga i den här affären. Men som Olle Östrand själv antydde finns det anledning att förvänta sig att de ansvariga börmyndigheterna ser över den etiska delen av affären. Det har jag ingen anledning att kommentera här – det må ankomma på börsstyrelsen att ta ställning i sådana frågor.

Ur regeringens synpunkt är det självfallet så att frågan inte längre är aktuell, eftersom företaget inte har för avsikt att söka befrielse från realisationsvinstbeskattning, något som är den formella anledningen för regeringen att ta upp en fråga av den här karaktären till behandling.

Sedan kommer Olle Östrand in på frågan om en övergripande strukturplan för skogsindustrin. Det är en fråga som ofta diskuteras här i kammaren. Lika litet i det här fallet som i något annat sammanhang är det befogat att regeringen sätter sig i företagsstyrelsernas ställe och bestämmer över hur företagen skall agera. Det är inte politikernas ansvar och det är inte

regeringens ansvar att bestämma hur företagen rent affärsmässigt skall sköta sin verksamhet. Den uppgiften åvilar företagen, som också har att ta ansvaret för sitt agerande.

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

Anf. 163 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Visserligen är den här enskilda affären överspelad men principen kvarstår: Skall det gå till på det här sättet vid företags förvärv i Sverige, att företag, enskilda, ekonomiska maktgrupper utan hänsyn till vare sig de anställda, samhället eller de berörda kommunerna strukturerar om den svenska skogsindustrin? Den här gången gällde det Iggesund i Gävleborgs län, en annan gång kan det gälla en annan del av landet, där sådana här strukturförändringar kan få väldigt stora konsekvenser för hela kommuner och hela regioner. Därför måste det vara en förstahandsuppgift för en industriminister att se till att han får ett helt annat inflytande över frågor av detta slag. Det måste väl sammanfalla med samhällets intentioner att de demokratiskt valda organen får ett helt annat inflytande på strukturfrågor över huvud taget inom svensk industri.

*Om ersättnings-
industrier inom
Hofors kommun*

Anf. 164 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Har Olle Östrand tänkt över sin propå? Den innebär ju att vi skulle ha en annan form av samhällsekonomi i det här landet, en centralstyrd planhushållningsekonomi. Det vore mycket bekvämt för företagsledningarna och styrelserna, därför att allt ansvar skulle lyftas över på politikerna. Det vore naturligtvis angenämt från många synpunkter, men jag tror att vi skall betacka oss för den typen av industriell verksamhet, av näringsverksamhet. Från effektivitetssynpunkt och för ansvarsfördelningen i samhället skulle den vara en parodi på rationell organisation.

Anf. 165 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Det är inte fråga om att vi skall införa något annat samhällsekonomiskt system i vårt land. Vad det är fråga om är att demokratiskt valda organ skall få inflytande över vad som händer i de olika regionerna i vårt land. Det är väl ändå regering och riksdag som har det yttersta ansvaret för näringspolitiken, för industripolitiken och för regionalpolitiken. Samhället har ju det yttersta ansvaret för att människorna har ett arbete. Skall vi utöva det ansvaret, måste vi också skaffa oss inflytande över denna typ av fusioner.

12 § Svar på fråga 1980/81:407 om ersättningsindustrier inom Hofors kommun

Anf. 166 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Olle Wästberg i Hofors har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder så att ersättningsindustrier kan skapas i Hofors kommun. Bakgrunden till frågan är att kommunens dominerande arbetsgivare, SKF

Steel AB, nyligen informerat om planer på åtgärder för att minska personalen med ca 200 tjänstemän under en tvåårsperiod.

Företaget arbetar i en bransch med mycket hård konkurrens, där kravet på att överleva förutsätter fortlöpande rationaliseringar. Det är då väsentligt att alla berörda parter tar sitt ansvar för att medverka till att skapa ny sysselsättning för övertalig personal. Enligt vad jag erfarit har kommunen och företaget bildat ett bolag som med stöd från länsmyndigheterna initierar och stöder nya företag och projekt som kan etableras i kommunen. Härigenom har viss ny sysselsättning skapats i Hofors. Detta har dock hittills inte varit tillräckligt för att kompensera minskningen av sysselsättningen vid stålverket.

En ansökan från Hofors kommun om stöd till ett kommunalt industrihus bereds f. n. i regeringskansliet. Hofors kommun tillhör stödområde 3. Årets riksdagsbeslut om regionalpolitiken (prop. 1980/81:100 och 1980/81:67, AU 1980/81:23, rskr 1980/81:233) innebär, att regeringen har fått fullmakt att i vissa fall lämna stöd till kommunala industrilokaler även om kommunen inte ligger inom stödområde 4 samt att temporärt lämna ett förstärkt stöd till en nivå som motsvarar stödområde 4. Riksdagen har särskilt angivit ett behov av sådana insatser i kommuner i Bergslagen med strukturproblem inom stålindustrin och gruvnäringen. Hofors kommun har f. n. svåra problem. Med hänsyn till att sysselsättningen i kommunen har minskat under en följd av år och väntas fortsätta att minska är jag för min del beredd att se positivt på frågor om stöd enligt gällande regler till industrilokaler och andra angelägna projekt. Med ett sådant vidgat stöd bedömer jag att möjligheterna att åstadkomma lösningar på sysselsättningsproblemen i Hofors kommun kan öka.

Anf. 167 OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga, som jag finner vara det mest positiva som getts från industriministern under de år vi uppväktat honom om ökat statligt stöd till Hofors kommun för sysselsättningsbefrämjande åtgärder.

Som framgår av min fråga och som också industriministern nämner kommer 200 jobb att försvinna ytterligare i Hofors kommun. Jag vill ge en liten bakgrund till den oro vi hyser i kommunen för framtiden.

Ser man till utvecklingen under senare år finner man att SKF minskat antalet anställda med drygt 600 sedan 1975. I huvudsak har detta skett på den kollektiva sidan. Ser man till situationen för dagen finner man att den nedåtgående trenden fortsätter, emedan antalet anställda under innevarande år fortsatt att sjunka med ca 60 personer. Om nu ytterligare 200 anställda på tjänstemannasidan skulle försvinna, så kommer detta att skapa mycket besvärande problem för den redan hårt utsatta kommunen. En nedgång med 200 anställda är kanske ingen stor fråga för en industriminister i dagens Industrisverige, men jag vill försäkra att det för ett brukssamhälle som Hofors är ett direkt hot mot den kommunala ekonomin och servicen.

Jag vill nämna att kommunens bostadsstiftelse f. n. har ca 200 tomma

lägenheter som kostar kommunen och staten stora pengar. Enligt gjorda beräkningar kommer antalet tomma lägenheter att tredubblas fram till 1985, om befolkningsutvecklingen fortsätter som den gjort under senare år.

Enligt min mening måste ett mer aktivt statligt stöd till, i alla avseenden, för att stoppa den negativa trenden. Kommunen tål ej någon ytterligare nedgång i befolkningen, eftersom antalet invånare har minskat med ca 2 500 eller 15,6 % sedan 1970. Ser man till de tre fyra senaste åren, så kommer man fram till att befolkningsminskningen var bland de högsta i riket. Under 1980 var Hofors den kommun som minskade mest av alla kommuner procentuellt sett.

Genom en av länets tidningar har industriministern delvis gått in och besvarat min fråga, vilket jag också ber att få tacka för. Han ger där rådet att kommunen skall göra en lokal mobilisering för att komma med nya affärsidéer.

Jag vill försäkra industriministern att kommunen har gjort stora ansträngningar under årens lopp för att skapa nya sysselsättningar. Många miljoner har investerats i nya industrihus, liksom att stora summor har anslagits för olika sysselsättningsbefrämjande åtgärder, bl. a. för drift av industrihus, ekonomiska stödåtgärder för småindustrin i form av borgensåtaganden och i vissa fall även direkta lån.

Industriministern har tidigare gjort uttalanden om att företagen måste ta sitt sociala ansvar på utsatta orter. Jag vill därför fråga industriministern om han fortfarande har samma mening. Om så är fallet, anser han då att även SKF bör ta ansvar för att skapa ersättningssysselsättning för den minskning man nu planerar inom företaget?

Anf. 168 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill försäkra Olle Westberg i Hofors att jag står kvar vid min ståndpunkt att företaget bör, inom ramen för sina resurser, ta ett socialt ansvar i samband med omstruktureringar. Det gäller alltså även i fallet Hofors. Jag föreställer mig att när det gäller att skaffa alternativ sysselsättning till friställd arbetskraft bör SKF kunna lämna ett gott bidrag.

13 § Svar på fråga 1980/81:408 om sysselsättningen vid AB Thermia-Verken i Arvika

Anf. 169 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Karl-Eric Norrby har frågat arbetsmarknadsministern vilka åtgärder han ämnar vidta med anledning av svårigheterna vid Thermia-Verken.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Thermia-Verken i Arvika, som ligger inom stödområde 3, ingår i det börsnoterade företaget Pharos, som till 60 % ägs av AGA. Thermia-Verken har på senare år med framgång satsat på tillverkning av värmepumpar för

bostadsuppvärmning. Under de senaste 18 månaderna har 130 personer nyanställt, och f. n. sysselsätts ca 400 personer. Under början av innevarande år har emellertid försäljningen drastiskt minskat. Orderingången är nu inte större än 20 % av vad den var motsvarande period förra året. Företagsledningen har därför sett sig nödsakad att varsla 100 anställda om friställning i syfte att anpassa produktionskapaciteten till efterfrågan.

Ett par av anledningarna till den minskade efterfrågan är enligt vad jag erfarit från företagsledningen det kärva läget på kreditmarknaden och de statliga bestämmelserna om lån och bidrag till den här typen av investeringar. Riksdagen har emellertid nyligen bemyndigat regeringen (prop. 1980/81:133, CU 1980/81:37, rskr 1980/81:384) att ändra villkoren för energisparstödet i syfte att underlätta konvertering till sådana energikällor som bedöms kunna bli lönsamma på någon sikt. Den nödvändiga stimulansen avses kunna uppnås genom utformningen av ränte- och amorteringsvillkoren. Inom bostadsdepartementet pågår arbete med förordningar om detta som avses träda i kraft inom kort.

Genom användning av sedvanliga arbetsmarknads- och regionalpolitiska medel bör det enligt min mening finnas möjligheter att bereda ny sysselsättning åt personer som kommer att friställas vid Thermia-Verken. Företrädare för Pharos har upplyst om att man f. n. undersöker möjligheterna att erbjuda arbetstillfällen inom AGA-koncernen.

Anf. 170 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret på min fråga.

Anledningen till frågan är det varsel om friställningar som har utfärdats vid Thermia-Verken i Arvika. Att jag ställde frågan till arbetsmarknadsministern berodde dels på varslet om friställningar av 70 kollektivanställda och 30 tjänstemän, dels på att energifrågorna handläggs av samma statsråd. Här är det inte, herr talman, fråga om friställning av arbetskraft vid ett företag som framställer produkter som saknar marknad, det är i stället fråga om ett företag som framställer en produkt som har och kommer att ha en mycket viktig funktion i våra strävanden att spara energi, att spara olja.

Framgångarna under de senaste fyra åren har för företaget varit stora, och från 1977 har produktionen av ytjordvärme fördubblats år från år. Det är under det senaste halvåret som svårigheterna har uppstått med en kraftigt minskad orderingång, som har lett fram till dagens läge. AGA-koncernen, som är Thermia-Verkens moderföretag, har satsat betydande summor på utvecklingen av ytjordvärmen. Thermia är Europas ledande tillverkare i branschen. Genom speciell utbildning är också tillgången på yrkeskunnig arbetskraft god. Det vore synd om denna försvann från företaget. Anledningen till företagets svårigheter är faktorer som företaget inte råder över. Det har framhållits, att om man bara kunde överbygga den svacka som råder f. n. inom byggsektorn, borde det åter öppna sig möjligheter för avsättning av värmepumpar och ytjordvärme.

Det höga ränteläget, svårigheter att låna pengar m. m. spelar säkert in när det gäller för den enskilde att ta ställning till satsningar på detta område.

Kunde man undanröja dessa hinder, skulle man återställa den tidigare rådande efterfrågan på energisparande värmeanläggningar.

Jag noterar därför med tillfredsställelse industriministerns svar, där det sägs att det inom bostadsdepartementet pågår arbete för att få till stånd ändringar i låneregler m. m. när det gäller investeringar i dylika anläggningar. Jag förutsätter också att industriministern är beredd att medverka med de regionalpolitiska stödåtgärder som står till regeringens förfogande. Det har jag också fått klart uttalat i svaret från industriministern.

Jag vill avslutningsvis tacka för det, som jag ser det, positiva svaret på min fråga om sysselsättningen vid Thermia-Verken i Arvika.

Anf. 171 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill också komplettera mitt svar med att säga att jag inte är så pessimistisk beträffande Thermia-Verkens framtid som det kanske verkade av mitt svar.

Företagsledningen har ett åtgärdsprogram under arbete som innebär att man breddar produktprogrammet, man tidigarelägger investeringar i produktutveckling och man bygger ut marknadsföringen utanför Sverige. Det bör kunna ge sysselsättningseffekter på sikt.

Jag vill också tillägga att räntebidraget nu tagits bort i energisparstödet till denna typ av investeringar, men genom mer förmånliga ränte- och amorteringsvillkor kan nettot ändå bli positivt för den som i framtiden investerar i värmepumpar. Det bör påverka marknadsutvecklingen för tillverkare av värmepumpar.

Beträffande villkoren pågår f. n. i regeringskansliet överläggningar i den frågan.

Anf. 172 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag tackar industriministern för detta förtydligande och tillägg. Som jag ser det är det betydelsefullt att de åtgärder som är på gång inom bostadsdepartementet verkligen snarast möjligt kommer att så att säga sättas i sjön, så att det inte blir en lång period av ovisshet. Enligt min mening bör åtgärderna vidtas snarast, så att de får den effekt som vi alla eftersträvar.

14 § Svar på fråga 1980/81:409 om utvecklingen inom Vänerskog, m. m.

Anf. 173 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat mig dels om jag är beredd att lämna riksdagen information om den aktuella utvecklingen inom Vänerskog och om det pågår förhandlingar beträffande den framtida verksamheten i Bäckhammars Bruk, dels om jag är beredd att medverka till att aktuella planer när det gäller Rasco och Åmotfors Bruk kan förverkligas.

Vänerskog inställde sina betalningar den 8 december 1980, och den 23

december 1980 enades staten och de större kreditgivarna om att genomföra ett s. k. underhandsackord, som innebar att Vänerskogskoncernen avlastades 398 milj. kr. i skulder samt tillfördes nytt rörelsekapital. I den av Vänerskog framlagda rekonstruktionsplanen ingick även planer på att vissa förändringar inom koncernens industrier skulle genomföras. Av dessa planer har hittills förverkligats att Deje Bruk AB har blivit delägt bolag, som Vänerskog äger tillsammans med Rockwool AB, och att Rottncros Bruk AB har sålts.

Beträffande övriga delar av rekonstruktionsplanen, som avser förändringar på industrisidan, pågår förhandlingar mellan Vänerskog och flera intressenter. Innan resultatet av förhandlingsarbetet föreligger saknas det anledning för mig att kommentera hur eventuella lösningar kan komma att se ut.

Anf. 174 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret på de frågor som jag har ställt. Det var kanske inte så mycket till svar, men det ger mig ändå anledning att något utveckla problemen.

Först några ord om Bäckhammars Bruk. Industriministern vet lika väl som jag att Vänerskog inte är i stånd att utföra några som helst investeringar i Bäckhammar. Det måste i så fall ske tillsammans med någon partner, och man ser sig om efter en sådan. Om det skulle visa sig nödvändigt med någon form av fusionering, måste, som jag ser det, en partner ha ett intresse av fortsatt produktion i Bäckhammar. Det får inte vara en partner vars intresse kanske mer knyts till den råvaruresurs som finns i regionen. De anställda – de är i dag 430 personer – frågar sig nu: Är de företag som nämns i sammanhanget rätt eller fel partner? Jag skulle gärna vilja vidarebefordra den frågan till industriministern och höra hans bedömning. För de anställda och Kristinehamns kommun är det naturligtvis livsviktigt att de 430 jobben i Bäckhammar kan bestå.

Så några ord om Åmotfors. Under den senaste tiden har utvecklingen varit den att två helt olika företag uppträtt som intressenter till Rasco och Åmotfors Bruk. För Rascos del innebär det i praktiken att åtminstone en del av de 60 arbetstillfällena som finns där har räddats. Men den stora biten i Åmotfors är Åmotfors Bruk, där i dag omkring 220 personer är anställda. Den 22 juli läggs bruket ner, om ingen uppgörelse har träffats dessförinnan. Därför vill jag ställa två följdfrågor till statsrådet:

1. Är kravet på staten från den tänkte köparen av Åmotfors Bruk av den storleksordningen att industriministern kan tänka sig att säga ja?
2. Finns det, när nu avtalet förlängts en månad, utsikter att hela denna affär som rör bruket kan slutföras i mitten av den här månaden?

Jag vill i detta sammanhang stryka under att det är mycket viktigt att man inom departementet undersöker bärkraften i den nya köparens planer för framtiden, inte minst med tanke på de anställda; de är inte betjänta av någon kortvarig lösning. Men vi får också vara medvetna om att de anställda, deras familjer och hela kommunen inte kan leva i ovisshet hur länge som helst. Går

den planerade affären i stöpet, då stängs fabriksportarna den 22 juli, och då blir 220 personer utan arbete.

Anf. 175 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan försäkra Gunnar Olsson att det engagemang som vi i industridepartementet har haft för att försöka föra dessa affärer i hamn också innebär att vi undersöker, som Gunnar Olsson säger, bärkraften – dvs. den ekonomiska realismen – i de tänkbara alternativa projekten. Det tillhör ju vår uppgift i den mån staten blir engagerad med ekonomiska åtaganden i detta sammanhang.

Sedan vill jag rent principiellt säga att jag tycker att det är fel att föra debatten som Gunnar Olsson för den – dvs. att ta upp förhandlingsangelägenheter här i kammaren eller i pressen. Jag har noterat att Gunnar Olsson i Värmlands Folkblad har uttalat att han är förvånad över trepartiregeringens nonchalans – och min nonchalans – när det gäller Åmotfors framtid, att varslet har legat i månader utan att regeringen gjort det minsta för att skapa ny sysselsättning. Jag hoppas – fast det är citat – att det är en missuppfattning. Att på detta sätt uttala sig om pågående förhandlingar innebär ju ingenting annat än att man försvårar för de företag som bedriver förhandlingar – och i ännu högre grad naturligtvis för statens företrädare när det gäller att bedriva förhandlingar med utsikt att nå positiva resultat. Med andra ord: Uttalanden av den här typen bidrar verksamt till att äventyra möjligheterna att ordna sysselsättningen vid de orter det är fråga om.

Anf. 176 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Beträffande den ena delen av frågan om Åmotfors vill jag gärna medge att det har lagts ned stor möda på att få till stånd affären med Rasco. Om jag är rätt underrättad – och som jag också förstår av statsrådets svar – så är affären förd i hamn och därmed ett 60-tal arbetstillfällen räddade.

Men det är klart att man nu är intresserad av de förhandlingar som pågår beträffande den återstående delen. Det har sagts – och det vill jag gärna ha bekräftat eller dementerat – att de ansvariga för de förhandlingar som nu förs i fråga om Åmotfors bruk har presenterat sina svar till staten i så pass god tid att ett regeringsbeslut i frågan kan förväntas i mitten av den här månaden. Eller är det så att de som för förhandlingarna har legat på detta ärende, så att ni från regeringens sida har bedömt att ni har fått för kort tid på er? Därvidlag går uppfattningarna isär, och det har skrivits en del om detta.

Jag tror att det vore bra om industriministern kunde göra ett klarläggande här. Var någonstans ligger felet, när det plötsligt har blivit så bråttom på upploppet?

Anf. 177 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är riktigt att affären med Rasco är genomförd. Trots de uttalanden som gjorts i tidningarna har vi alltså lyckats ro den affären i hamn. Vi har goda förhoppningar om att också kunna genomföra den affär som

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

*Om utvecklingen
inom Vänerskog,
m. m.*

gäller Åmotfors – både bruket och ett utvecklingsprojekt.

Men jag kan, som jag sade inledningsvis, inte här ge mig in på att kommentera en pågående förhandling, varken när det gäller utsikterna – om kraven är sådana att vi kan acceptera dem – eller när det gäller frågan huruvida den tillgängliga tidsramen räcker. Det får det pågående förhandlingsarbetet visa. Och jag hoppas att den omständigheten att Gunnar Olsson här inte tar upp sina tidigare uttalanden i Värmlands Folkblad innebär att han i realiteten har tagit avstånd från sina tidigare, som jag upplever det, förhastade uttalanden.

Anf. 178 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag återkommer: Har de som skött förhandlingarna delgivit regeringen sina planer i så god tid att det finns utsikter att få ett regeringsbeslut i ena eller andra riktningen omkring den 15 i denna månad? Det är en förutsättning för att fabriken skall kunna leva vidare, och statsrådet måste förstå den oerhörda oro som finns bland de 220 anställda när tiden går. I detta sammanhang har det sagts mig att Nils Åsling själv i en intervju skulle ha uttalat att de som förhandlar kommit så sent med sina krav till staten att det har varit omöjligt att tidigare än nu göra några som helst utfästelser.

Beträffande uppgifterna i Värmlands Folkblad är det så att även statsrådet har riktat beskyllningar mot mig. Jag skall emellertid inte kommentera dem här, utan vi får ta upp detta i annat sammanhang.

Vi vill alltså ha klart besked: Har det presenterats krav så att vi kan få beslut i den här frågan senast den 15 juni? Det är svar på den frågan jag vill ha!

15 § Svar på fråga 1980/81:413 om fortsatt drift vid AB Eisers enhet i Sollefteå

Anf. 179 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Sven Henricsson har frågat chefen för arbetsmarknadsdepartementet om regeringen, med hänsyn till de akuta svårigheterna i Sollefteå, kommer att medverka till fortsatt drift vid Eisers enhet i Sollefteå.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Den svenska tekoindustrin har under lång tid befunnit sig i stora svårigheter. Detta gäller även den statliga tekokoncernen Eiser. Den av riksdagen antagna målsättningen för AB Eiser är att koncernen fr. o. m. år 1981 skall visa rimlig avkastning på arbetande kapital. Av detta skäl har styrelsen i Eiser beslutat att avveckla sådana enheter som saknar långsiktig bärkraft, t. ex. enheten i Sollefteå.

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat frågan om verksamheten vid Eisers enhet i Sollefteå. Därvid har riksdagen anvisat medel, senast våren 1980 (prop. 1979/80:49, NU 1979/80:37, rskr 1979/80:228), för att ge rådrum

att försöka bereda de anställda en ny varaktig sysselsättning. Avsikten har således inte varit att ge täckning för permanenta driftunderskott i verksamheten. De anvisade medlen räcker till att upprätthålla sysselsättningen t. o. m. den 30 juni 1981. De sysselsättningsproblem som kan komma att uppstå i samband med enhetens avveckling får lösas i annan ordning. Härvid kan det bli fråga om att använda de medel för arbetsmarknads- och regionalpolitiken som riksdagen har anvisat.

Anf. 180 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det är bara en kort tid sedan vi här i riksdagen fattade ett beslut som rörde Västernorrland, och vi betecknade det som ett dråpslag. Det gällde 1 000 arbetstillfällen som skall försvinna genom nedläggning av NCB:s enheter i Köpmanholmen, Kramfors och Sundsvall.

Mitt emellan de berörda kommunerna, Örnköldsvik och Kramfors, ligger Sollefteå inträngt. Och där har man – om Eiser läggs ned – förlorat 27 % av industriarbetstillfällena på två år.

Denna nedläggning av Eiser drabbar kvinnor. Det är ett 80-tal kvinnor som fått jobb där, och nu kastas de ut på arbetsmarknaden – men det finns inga ersättningsjobb att tala om i Sollefteå kommun. Eiser är praktiskt taget den enda kvinnoindustrin. Det är bara några få kvinnor som kan få andra jobb. Det betyder att det blir många som får problem – inte bara kommunen utan också familjerna.

Vi såg nyligen i TV-rutan hur en kvinnlig sjukvårdsminister som blivit arbetslös hade en bekymrad min, och vi hörde henne uttala att hon inte hade något arbete att återvända till. Men samma sak gäller, herr industriminister, 80-faldigt om Sollefteåkvinnorna.

Det står i svaret att det här problemet får lösas i annan ordning genom att man använder de medel för arbetsmarknads- och regionalpolitiken som riksdagen har anvisat. Jag skulle då vilja ställa en följdfråga till industriministern: Vilka konkreta åtgärder har myndigheterna planerat för att ordna med jobb åt de 74 kvinnor som vi vet den 1 juli inte kommer att ha någonstans att ta vägen? Finns det någonting konkret planerat med hjälp av de medel som myndigheterna säger sig ha?

Vi skall också komma ihåg att Sollefteå har många industrilokaler som redan nu är lediga. Vi har Lättmetallverken som tillkommit genom statlig aktivitet med lokaler som står tomma. Vi har fått Polarvagnen i Junsele som också tillkommit genom statlig aktivitet och som har utmärkta lokaler. De står också tomma. Nu förväntar sig naturligtvis denna hårt pressade kommun och de människor som är berörda av arbetsmarknaden där att några åtgärder vidtas av de myndigheter som ändå har initierat möjligheterna till lokalerna.

Jag vill alltså konkret ställa frågan: Finns det några åtgärder från myndigheternas sida planerade för att skaffa fram de jobb som vi vet behövs för att i första hand klara den kvinnliga sysselsättningen i Sollefteå?

Måndagen den
1 juni 1981

*Om sysselsättning-
en i Norbergs
kommun*

Anf. 181 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill erinra Sven Henricsson om att riksdagen har anvisat medel, som jag säger i mitt svar, för att ge rådrum beträffande Eisers anläggning i Sollefteå. Riksdagen har alltså anvisat en bestämd ram för den tid under vilken verksamheten i Eiser skulle kunna upprätthållas. Under denna tid har, enligt vad jag har låtit mig underrättas, arbetsmarknadsmyndigheterna varit febrilt verksamma med att söka efter alternativ sysselsättning till de anställda. Jag vill inte påstå att arbetet har varit överväldigande framgångsrikt. Såvitt jag har förstått har man inte lyckats placera alla i annan sysselsättning, men i viss utsträckning har arbetsförmedlingens verksamhet ändå gett resultat. Det är ju den vägen som man måste gå i situationer av det slag det här gäller, med utnyttjande av arbetsmarknadsinstrumenten. Man måste naturligtvis fortsätta med verksamheten att med regionalpolitiska medel tillföra orten ny sysselsättning.

Anf. 182 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det överraskar mig att särskilt många skulle ha fått möjlighet till ersättningsjobb i Sollefteå. Jag talade senast härom dagen med ordföranden i fackföreningen där på företaget och fick bekräftat att det bara var några få som möjligen skulle kunna få ett ersättningsjobb. Det är alltså någonting som inte stämmer här.

Man kan också i detta sammanhang ställa frågan: Vore det inte på tiden att vi började bevaka beredskapssynpunkterna när det gäller Teko? Vi är nu nere i en självförsörjningsgrad på 16 %, mot de 30 % som är planerade. Detta kan inte fortsätta. Skall vi ha ett decentraliserat beredskapsförsvaret, måste vi rimligen börja slå vakt om de enheter som finns ute i regionerna. Den synpunkten skulle jag också vara intresserad av att få kommenterad av industriministern, som ofta har uttryckt önskemålet om en decentralisering av särskilt ur beredskapssynpunkt intressanta sysselsättningsobjekt.

16 § Svar på fråga 1980/81:420 om sysselsättningen i Norbergs kommun

Anf. 183 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Karl-Gustaf Mathsson har frågat mig vad ASEA i samarbete med mig hittills åstadkommit när det gäller nya arbetstillfällen i Norberg och vilka åtgärder jag nu ämnar vidta för att ställda utfästelser om ersättningsarbete skall uppfyllas.

Jag har tidigare – både här i kammaren och i olika överläggningar med ASEA och företrädare för de fackliga organisationerna – framhållit att jag anser det vara värdefullt att företagen – så som sker i Norberg – aktivt medverkar till att skapa ersättningssysselsättning på verksamhetsorter som utsätts för produktionsinskränkningar.

Jag har tidigare också – vilket jag bl. a. redovisat för riksdagen i regeringens proposition om vissa frågor angående stålindustrin m. m. (prop.

1980/81:67) – förordad att lokaliseringsstöd får utgå till att bygga kommunala industrihus i Norbergs kommun, trots att kommunen inte tillhör stödområde 4. Jag har också föreslagit att regionalpolitiskt stöd får utgå till särskilt angelägna projekt i Norbergs kommun med högre subvention än som normalt utgår i stödområde 2, som kommunen tillhör. Riksdagen har också accepterat dessa förslag.

Enligt vad jag inhämtat har ASEA kommit mycket långt med det åtgärdsprogram man redovisade för mig i december och som jag fortlöpande fått information om.

Mycket kortfattat kan jag här redovisa

att ASEA avstyckat och sålt en tomt, som överlåtits till Norbergs Industrilokaler AB. Regeringen kommer denna vecka att fatta beslut om statligt lokaliseringsstöd till Industrilokaler i Norberg, som enligt min bedömning därmed borde ha goda möjligheter att erbjuda intresserade företag ändamålsenliga lokaler,

att drygt 50 personer omskolas f. n. i ASEA:s regi för framtida sysselsättning i ASEA-företag som lokaliseras till Norberg. Det gäller främst ugnsenovering och bilkabelnättillverkning. Den senare kommer i produktion i Norberg i provisoriska lokaler om ca 3 veckor och beräknas behöva nyrekrytera ca 35 personer.

att AMS har eller har haft närmare 40 personer dels i en allmän preparandkurs, dels i en kurs för bergssprängning ovan jord,

att ASEA har placerat 11 personer i en elektrisk installationsavdelning samt dessutom omplacerat ett mindre antal arbetsledare och tjänstemän till andra arbetsuppgifter inom ASEA-koncernen samt

att ASEA har erbjudit ca 50 personer korttidsutbildning i Ludvika med löfte om anställning där. Ingen har dock hittills accepterat erbjudandet med hänsyn till det långa pendlingsavståndet på ca 7 mil.

Av de hittills avskedade vid Spännarhyttan är det 27 som ännu inte placerats i utbildning eller kunnat få nya arbeten. Fr. o. m. i dag, den 1 juni, avskedas ytterligare ca 50 kollektivanställda, som också måste beredas arbete eller utbildning. Därefter återstår ca 10 personer för efterarbeten inom företaget samt ungefär lika många äldre tjänstemän.

Jag vill avslutningsvis understryka att inga ansträngningar får sparas från vare sig statens, kommunens eller företagets sida när det gäller att finna ny sysselsättning för dem som drabbas av inskränkningar i samband med strukturförändringar inom industrin. Det framgår av vad jag nyss sagt att jag för egen del är beredd att medverka till åtgärder i detta syfte.

Anf. 184 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga, en fråga som framställdes mot bakgrund av den första trepartiregeringens utlovade sysselsättningsplan för bruksorterna och framför allt mot bakgrund av de utfästelser om ersättningssysselsättning i Norbergs kommun som industriministern gjort till de anställda vid den nu nedlagda masugnen i Spännarhyttan.

Måndagen den
1 juni 1981

Om sysselsättningen i Norbergs kommun

Den olycka som nu har drabbat Norbergs kommun är till stor del ett resultat av den borgerliga regeringens handlingsförlamning. Det som nu skall rädda Norberg är den s. k. Åslingdoktrinen, en doktrin som hittills visat sig vara helt resultatlös.

Läget i dag är mycket dystert för befolkningen i Norberg och för hela Kolbäcksdalen i Västmanland. Metals avdelning i Norberg ser mörkt på sin situation i dag, och man anser att varken företaget ASEA eller industriminister Åsling har uppfyllt sina löften i samband med nedläggningen av Spännarhyttan. Jag delar deras uppfattning.

Dagens svar från industriministern ger mig inte heller anledning att ändra den uppfattningen. För vad är det som har skett? Jo, hittills har endast 90–100 arbetstillfällen anordnats i Norberg av de 300 som man ställt i utsikt. Risken är i dag uppenbar att framför allt den yngre befolkningen flyttar från Norberg, om inget positivt sker på sysselsättningsfronten. Ingen klarhet har heller kunnat ges om det s. k. företaget X, som skulle etableras i Norberg och som skulle skapa ca 100 arbetstillfällen. Vet manne industriministern något om detta?

Speciellt oroande är den uppgift som ASEA i brev gått ut med till de anställda. Efter att ha erbjudit dem arbeten i Ludvika och Västerås anser man att man har uppfyllt sina förpliktelser. Vad säger industriministern om det?

Jag vill dock uttrycka min glädje över det besked som industriministern nu har gett om att regeringen den här veckan kommer att fatta beslut om lokaliseringsstöd till uppförande av kommunala industrilokaler i Norberg. Det är ett besked som man från kommunen mycket länge har väntat på. Säkerligen blir man glad över att få höra det här beskedet.

Men, herr talman, det väsentliga i min fråga återstår fortfarande: Vad görs egentligen från industriministerns sida när det gäller att se till att utställda löften uppfylls?

Anf. 185 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har i mitt svar givit en, för att vara i ett svar av denna karaktär, rätt fyllig redovisning av de åtgärder som är genomförda och av dem som är planerade, och jag har också redogjort för effekterna av detta. Till detta vill jag lägga den kommentaren att ansträngningarna från företagets sida självfallet fortsätter. Vår press på företaget att klara sina åtaganden ligger kvar, och vi kommer från industridepartementets sida att lämna vår medverkan i detta sammanhang.

I övrigt tycker jag att Karl-Gustaf Mathssons anförande inte erfordrar någon ytterligare kommentar. Karl-Gustaf Mathsson säger nämligen att Spännarhyttans nedläggning är beroende av regeringens agerande. Har man den attityden och den verklighetsförankringen och ser man på problemen i det perspektivet, är en konstruktiv debatt meningslös.

Anf. 186 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Jag vidhåller att en väsentlig anledning till den situation som uppstått i Norberg och som vi nu brottas med är den borgerliga regeringens handlingsförlamning.

Delar industriministern den uppfattning som ASEA har givit till känna i sitt brev till de anställda, nämligen att företagets löften nu skulle vara infriade i och med de erbjudanden det givit om anställningar i Västerås och i Ludvika, innebärande pendlingssträckor om totalt 15 mil per dag? Vet industriministern vidare något om det s. k. företaget X, som enligt uppgift skall etableras i Norberg?

Anf. 187 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har ingen anledning att kommentera ASEA:s skrivelse till de anställda. Vad jag är angelägen om är att ASEA fullföljer sitt åtagande, dvs. att klara sysselsättningen för ett antal arbetstagare motsvarande det antal som förlorade sysselsättningen vid Spännarhyttans nedläggning. Företaget X har inte presenterat några planer för industridepartementet, och jag har därför inte heller någon uppfattning om vilken realism som finns i det projektet.

Får jag till sist säga att Spännarhyttan gått med förlust från tidigt 1970-tal, sedan man byggde om hyttan till dess nuvarande karaktär. Att under sådana förhållanden ge den borgerliga regeringen, som tog säte och stämma hösten 1976, ansvaret för Spännarhyttans nedläggning är verkligen att hårda argumenteringen på ett sätt som jag tycker talar för sig självt.

17 § Svar på frågorna 1980/81:416 och 421 om upphandlingen av isbrytarunderhåll

Anf. 188 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Rolf Sellgren har frågat mig om jag avser vidta någon åtgärd så att de av riksdagen angivna riktlinjerna för upphandling av isbrytarunderhåll bättre iakttas.

Nils-Olof Grönhagen har med hänvisning till en uppgift att försvarets materielverk vid upphandling av isbrytarunderhåll inte beaktat riksdagens beslut, frågat mig om jag avser att rätta till det misstag som begåtts.

Rolf Sellgren och Nils-Olof Grönhagen har ställt sina frågor med hänvisning dels till riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition (1979/80:165) om vissa varvsfrågor, dels till uppgifter om att Lunde Varv inte fått någon beställning på isbrytarunderhåll. Orsaken till att Lunde Varv inte fått någon beställning skulle enligt uppgifter som Rolf Sellgren åberopar vara att en särskild avståndskostnad lagts till varvets offererade pris.

Vid behandlingen av den sjöfartspolitiska propositionen och propositionen om vissa varvsfrågor uttalade riksdagen bl. a. att upphandlingskungörelsen skulle tillämpas vid upphandling av isbrytarunderhåll men med den

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

Om upphandlingen av isbrytarunderhåll

inskränkningen att underhållet skulle ske inom landet. Dessa riktlinjer har också följts i det aktuella fallet. Något misstag har alltså inte begåtts.

Det är riktigt, som Rolf Sellgren säger, att försvarets materielverk vid jämförelsen av olika anbud lagt på en särskild avståndskostnad. Denna har emellertid inte, som Rolf Sellgren påstår, varit utslagsgivande för att Lunde Varv inte fått någon beställning på isbrytarunderhåll.

Anf. 189 ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga måste jag konstatera att det tyvärr bara innehåller vaga besked. Jag får inget svar på själva kärnfrågan huruvida han avser att vidta några åtgärder.

Visst har riksdagen beslutat att upphandlingskungörelsen skall tillämpas vid upphandling av isbrytarunderhåll. Men i anslutning till denna har riksdagen också sagt att hänsyn skall tas till försvars-, sysselsättnings- och försörjningsberedskapskäl. En myndighet får alltså med regeringens medgivande göra konkurrensbegränsande undantag som kan vara motive-
rade av de uppräknade skälen. Jag anser att flera av dessa skäl föreligger i detta fall. Och nu frågar jag statsrådet om myndigheten gjort någon sådan hänvändelse. Om inte, anser statsrådet att regeringen borde ha tillfrågats?

Statsrådet bekräftar att särskilda avståndskostnader lagts på olika anbud, men att detta inte varit utslagsgivande för att Lunde Varv inte fått någon beställning. Det påståendet är i högsta grad besynnerligt. Lunde Varvs offert låg 300 000 kr. lägre än offerten från Finnboda Varf, som fick beställningen. Men Lunde Varvs offert hade vid jämförelse med de två övriga offerterna belastats med ytterligare 1,8 milj. kr. eller nära 30 %. Finnboda fick däremot inget påslag som ändrade nivån på offerten.

Jag vill ställa två frågor i anslutning till detta. För det första: Var inte detta påslag utslagsgivande? För det andra: Kan statsrådet lämna en specifikation på hur dessa påslag är fördelade?

Som kommunikationsministern förstår är svaret som jag nu fått helt otillfredsställande för att jag skall kunna föra det vidare till de anställda vid Lunde Varv. Som politiker från länet anser jag det angeläget med en öppen redovisning här i dag. Lunde Varv är det enda varvet av denna storleksordning i de nordliga delarna av landet. Det ligger alltså i hjärtat av isbrytarnas normala operationsområde, och det måste vara en plusfaktor vid offertbedömningen. Varvet har kunnande och erfarenhet av isbrytarunderhåll liksom underhåll av fartyg inom handelsflottan. Företaget har också satsat hårt på att få underhållet av isbrytarna Njord och Tor för att kunna hålla sysselsättningen på normal nivå. Varvet är dessutom beläget inom en ur sysselsättningssynpunkt hårt drabbad region.

Jag hoppas att statsrådet i sitt andra svar skall kunna ge en mer uttömmande redovisning än vad jag här har fått.

Anf. 190 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret, även om jag, i likhet med Rolf Sellgren, inte är nöjd med det.

Jag vill gärna beskriva hur ärendet har fortlöpt i näringsutskottet och i kammaren. Det är riktigt, som kommunikationsministern pekar på, att det är proposition 1979/80:165 som ligger till grund för dessa frågeställningar. I denna proposition sägs på s. 22: "Det underhållsarbete, som f. n. utförs vid varven i Göteborg och vid Finnboda Varf i Stockholm bör, enligt kommissionen, överföras till Karlskrona och också omfatta isbrytarunderhållet med undantag av det isbrytarunderhåll som avses komma att ske vid Lunde varv."

Näringsutskottet sade i sitt betänkande 1979/80:69 följande:

"Vad som anförs av kommissionen för de mindre och medelstora varven om vikten av att visst isbrytarunderhåll kan förläggas till Lunde Varv vill utskottet instämma i."

I år – i det ärende som kammaren har att behandla i morgon, dvs. näringsutskottets betänkande 1980/81:63 – beskriver utskottet hur vissa intressen har lyckats när det gäller Finnboda Varf och att man från departementets sida har sagt att vissa pengar skulle kunna överföras för förlusttäckning. I anslutning till detta säger utskottet:

"I detta sammanhang vill utskottet erinra om riksdagens uttalande förra året om vikten av att visst isbrytarunderhåll kan förläggas till *Lunde Varv*. Aktuella problem beträffande isbrytarunderhåll vid Lunde Varv har i april i år tagits upp av Rolf Sellgren (fp) och Nils-Olof Grönhagen (s) i två till industriministern riktade frågor (1980/81:387, 1980/81:389), vilka till följd av den dåvarande regeringens avgång har förblivit obesvarade."

Det säger näringsutskottet i år, och detta betänkande skall vi behandla under morgondagen, om tiden så medger.

Jag vill fråga kommunikationsministern: Anser kommunikationsministern att riksdagen har uttalat sig för att ett visst isbrytarunderhåll skall ske vid Lunde Varv? Och hur skall man då gå till väga för att rätta till detta, som jag anser vara ett misstag, även om kommunikationsministern säger att det ingalunda är ett misstag? Jag är helt på det klara med att försvarets materielverk, som har haft hand om upphandlingen, inte har kunnat följa annat än upphandlingsförordningen. Jag skall återkomma till vad jag menar i det avseendet.

Anf. 191 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Jag kan förstå att varken Rolf Sellgren eller Nils-Olof Grönhagen kan vara nöjd, därför att det varv som ligger inom deras område inte har fått något av isbrytarunderhållet i den anbudsgivning som har skett. Det är fullt begripligt. Vi kan ha olika uppfattningar om varför det har blivit på detta sätt. Men jag måste ju, som ansvarig för detta område, tala om att upphandlingsförfarandet har skett efter de riktlinjer som riksdagen har fastlagt. Och mot den bakgrunden får man se detta slutresultat, som blivit det att Lunde Varv inte har fått någonting av isbrytarunderhållet.

*Om upphandling-
en av isbrytarun-
derhåll*

Rolf Sellgren säger att anbudssumman från Lunde Varv var låg. Jag kan naturligtvis inte gå in på och diskutera anbudssumman, eftersom jag inte har tagit del av anbudet, av det enkla skälet att jag inte haft anledning att göra det, utan jag måste ta del av det material som den myndighet som har hand om detta levererar till departementet. Det är inte heller alltid på det sättet att det enbart är anbudssumman som är avgörande. Det finns ju någonting som heter "det mest förmånliga anbudet", och det kan rymma mer än själva slutsumman.

När det gäller avståndskostnaden så är det ingenting nytt – det har förekommit också tidigare. Och jag upprepar vad jag har sagt tidigare, nämligen att även om avståndskostnaden icke hade beaktats, hade i detta konkreta fall Lunde Varv icke varit aktuellt, eftersom andra varv offererade förmånligare anbud för detta ändamål.

När det sedan gäller stationeringsorten kan man alltid diskutera om den skall vara Stockholm eller någon annan ort, men det är liksom en annan fråga.

Anf. 192 ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Det enda som kom ut av detta var att statsrådet förstår att vi inte är nöjda. Men när statsrådet nu ändå sitter inne med uppgifter om att avståndskostnaderna och andra påslag inte var utslagsgivande för att Lunde Varv inte fick någon beställning, då måste ju statsrådet ha underlag för att verifiera det påståendet. Hur kan statsrådet annars stå här i talarstolen och säga att detta inte varit utslagsgivande?

Jag vet att efter det att offerterna var rensade, kunde man konstatera att Lunde Varv ligger 300 000 kr. lägre än Finnboda Varf, och något högre än Karlskrona. Men till detta lägger man 1,8 milj. kr. i påslag. Kan kommunikationsministern verifiera att detta påslag inte var utslagsgivande?

Som jag sade tidigare kan myndigheten enligt upphandlingskungörelsen vända sig till regeringen. Jag ställde frågan: Har myndigheten vänt sig till regeringen i det här avseendet? Enligt uppgift har försvarets materielverk förankrat sitt ställningstagande hos regeringen. Är detta riktigt?

Anf. 193 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Låt mig fortsätta där jag slutade och säga att jag har full förståelse för att försvarets materielverk har tvingats följa upphandlingsförordningen.

Jag vill sedan anknyta till den fråga som Rolf Sellgren ställde och som gällde huruvida departementet har haft tillgång till de här handlingarna. Det har departementet haft. Departementet har då haft möjligheter att tillämpa vad riksdagen en gång uttalat, nämligen att det också finns regionalpolitiska skäl för att lägga isbrytarunderhållet till Lunde Varv.

När det gäller anbudssummorna vill jag säga att jag sedermera kommer att begära hos departementet att få ta del av dem, men det som nu kommit mig till känna är att ett av varven har lämnat en extra rabatt på 300 000 kr. Min

fråga är då: Har det skett förhandlingar efter anbudsgivningen som givit vissa fördelar till vissa varv, när man på det sättet har kunnat lämna en extra rabatt på ett så pass stort belopp?

Anf. 194 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Jag kan självfallet inte gå in på alla detaljer som frågeställarna tar upp. Det som är avgörande är naturligtvis om gällande bestämmelser har följts eller inte. Materielverket har hört sig för hos departementet och fått besked om att upphandlingskungörelsen skall följas. Det är vad som har skett, med det här resultatet som följd.

Sedan är det givetvis så, att om man inte är nöjd med de regler som gäller, måste man se till att man av riksdagen får klarare uttalanden om hur detta skall hanteras i fortsättningen. Ansvar ligger ju i det här huset och ingen annanstans. Är man kritisk emot det sätt på vilket berörda myndigheter hanterat dessa frågor, finns det ingen annan metod än att riksdagen ger klarare direktiv.

Anf. 195 ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag måste på nytt framhålla att frågeinstitutet i kammaren är till för att man skall få klarhet i vissa frågor om vad som händer i riket och om hur olika myndigheter handhar olika ärenden.

Jag ifrågasätter inte försvarets materielverks hantering av frågan, men jag är intresserad av att få veta hur pass utslagsgivande påslagen har varit. När nu statsrådet säger att de olika avståndskostnaderna och påslagen inte har varit utslagsgivande när det gäller Lunde Varv, ber jag att få ett förtydligande. Förr kan jag inte vara nöjd med svaret på den här frågan.

Anf. 196 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga till kommunikationsministern. Man har ju i beslutsmotiveringarna tagit in isbrytaroperativa skäl och bemanningsskäl. Jag förmodar att man med bemanningsskäl avser avstånden för personalen exempelvis vid Lunde Varv till och från de platser där besättningen finns. Om det skulle inträffa ett haveri uppe i Bottenviken, är då avsikten att isbrytaren i fråga skall repareras vid Finnboda eller vid Karlskrona varv?

18 § Svar på fråga 1980/81:419 om sjöfartspolitiken

Anf. 197 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Birger Rosqvist har mot bakgrund av utvecklingen inom sjöfartssektorn under det senaste halvåret ställt följande tre frågor till mig.

1. Anser kommunikationsministern det vara ett nationellt intresse att det finns svenskt tonnage att tillgå för landets transportförsörjning?

2. Är regeringen beredd att medverka till att den nu ökande trenden av

utförsäljning av svenskt tonnage – färjor och vanliga lastfartyg – bryts?

3. Är regeringen beredd till sådana stimulansåtgärder att sjötransporter till och från och inom Sverige i högre grad kommer att ske med svenskflaggade fartyg?

Enligt riksdagens beslut är målet för sjöfartspolitiken bl. a. att skapa förutsättningar för att landets utrikeshandel skall utföras på ett tillfredsställande sätt till lägsta samhällsekonomiska kostnader. Vidare skall förutsättningar skapas för att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer.

Det är följaktligen viktigt att svenskt tonnage finns att tillgå för landets transportförsörjning. Vilken omfattning detta svenska tonnage skall ha måste avvägas mot kostnaderna för staten och transportköparna. Den trend Birger Rosqvist hänvisar till får ses som ett led i en pågående strukturförändring som inte behöver vara sjöfartspolitiskt negativ. Om sjöfartsnäringen skall utvecklas i företagsekonomiskt sunda former, måste strukturförändringar kunna godtas. Riksdagen har anvisat instrument för att genomföra sjöfartspolitiken. Dessa instrument – kreditgarantier, värdegarantier och flagglagen – skall självfallet utnyttjas, men det finns f. n. inga skäl att ompröva riksdagens beslut. Jag är alltså inte beredd att föreslå regeringen att föreslå riksdagen subventioner eller protektionistisk lagstiftning för att sjötransporter till och från Sverige i högre grad än f. n. skall ske med svenskflaggade fartyg. De instrument som står till regeringens förfogande kommer i fortsättningen liksom f. n. att användas för att stimulera svensk sjöfart.

Anf. 198 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Under andra hälften av 1970-talet såldes nästan halva svenska handelsflottan till utländska köpare. En stabilisering vad beträffar handelsflottans storlek hade tillfälligt inträtt 1979–1980, men nu tycks stora försäljningar vara på gång, framför allt i fråga om färjetrafiken på England, på Tyskland, på Holland och när det gäller trafiken till Danmark från Västkusten och genom Öresund.

Problemet av den här arten kommer i allmänhet först fram genom de varsel om uppsägningar som de ombordanställda får. Det kan röra sig om 500 anställda här, 150 där och ett annat antal på ett annat ställe. Det är fartyg med många anställda som helt enkelt skall försäljas. Ersättning med annat tonnage under svensk flagg är inte aktuell. Men med andra ägare, med kanske samma fartyg fortsätter trafiken. Jag är övertygad, herr talman, om att problemet inte är så enkelt som en nyutflaggad kommunikationsminister gjorde gällande, att det beror på att svenskt sjöfolk förhandlat sig till för bra villkor.

Det är satsningen på de stora jumbofärjorna som bidragit till att fullgott tonnage blivit överflödigt, men det är också några jumbofärjor som kan visa sig vara övertaliga, kunde man läsa i Svensk Sjöfarts Tidning för någon månad sedan. Och då måste man ställa frågan: Hur är det med planeringen,

hur är det med framsyntheten hos redare som driver den verksamhet som till stor del är en förutsättning för svenskt folkhushåll och för näringslivets export och import, nämligen transporterna för svensk utrikeshandel?

Och det är här som det mest oroande momentet kommer fram. Vad händer om vi i Sverige i händelse av krig och avspärrning är neutrala men står utan egna fartyg för nödvändig import? Vad händer i framtiden om vi i Sverige, som är beroende av sjötransporter för praktiskt taget all handel med utlandet, måste köpa alla sådana transporttjänster från utlandet?

Ja, ett svar står att få i regeringens proposition om miljösäkra sjötransporter. Där står i inledningen bl. a.: "Det förhållandet att ca 80 % av sjötransporterna till och från Sverige sker med utländska fartyg gör att nationella särkrav som villkor för att anlöpa svenska hamnar måste utformas med hänsyn till bl. a. landets försörjningstrygghet ---." Där kom det: Vi har med andra ord redan avhänt oss möjligheten att ställa egna krav på detta område.

Om det nu exempelvis finns kapital från vissa oljeländer i de intressen som tar över svenska kommunikationer med utlandet, borde då inte detta inom en svensk regering inge oro för den svenska utrikestrafiken?

Vi har ett ofullständigt beslut om sjöfartspolitiken i Sverige. Vi håller på att utreda kustsjöfartens framtid. Under tiden blir handelsflottan för vår egen del mindre och mindre. Utlandsberedandet ökar. Jag vill därför efterlysa för det första intresse, för det andra förslag och för det tredje åtgärder från regeringens sida. Det går inte att vara passiv i en så viktig fråga.

Ämnar inte kommunikationsministern vidta åtgärder?

Anf. 199 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Att beskriva situationen på det sätt som Birger Rosqvist gör – att om vårt land skulle hamna i en krissituation skulle vi stå utan eget tonnage och regeringen skulle med öppna ögon se en sådan utveckling – är naturligtvis en överdrift. Det är självklart att regeringen inte gör på det sättet.

När det gäller att ta initiativ och visa engagemang i de här frågorna kan jag upplysa om att jag på torsdag kommer att träffa redare i ett aktuellt försäljningssammanhang. Jag kommer också att ta kontakt med Sjöfolksförbundet för att få höra förbundets syn på de här tingen. Det är viktiga frågor, och jag kan nu redovisa de här planerna såsom de första som är aktuella i sammanhanget.

Anf. 200 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Vi har som sagt ett beslut om sjöfartspolitiken vilket är ofullständigt.

Vårt grannland Finland har ett politiskt fattat beslut om att målsättningen skall vara att 50 % av utrikeshandeln skall ske med finskflaggade fartyg. I Sverige befinner vi oss i dag i ett läge där vi till 80 % är beroende av utländskt tonnage. Den uppgiften har jag hämtat direkt ur regeringens proposition angående miljösäkra transporter. Försäljningarna fortsätter, och mer och mer tonnage försvinner ur svensk ägo.

*Om förtur till
överfärjning för
seminörer i skär-
gårdskommuner*

Det finns i dag även en svår konkurrens. Det är andra som övertar trafiken vad gäller det mindre kusttonnaget. Vi släpper in dem väldigt lätt i Sverige. Det har nyligen tecknats kontrakt om transporter uppifrån Vänerområdet – det är tyska Singaporeflaggade fartyg med jugoslavisk besättning som tar hand om vitala transporter från det området. Svenskt tonnage konkurreras ut och får inte vara med. Jag menar inte att regeringen skall lämna subventioner eller bidra på annat sätt, men någon form av stimulansåtgärder, någon form av beredskap och någon form av aktivitet från regeringens sida för att hindra denna trend att fortsätta är något som vi måste efterlysa och något som man i kommunikationsdepartementet måste vara observant på.

Den utveckling som kommunikationsministern beskriver i svaret – att det inte skulle vara på det sättet att utförsäljningarna nu ökar och att handelsflottan krymper – finner jag inte vara korrekt. I statistik och i uppgifter ur fackorgan som man kan få fram talas det om att det är på ett helt annat sätt.

Anf. 201 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Helt kort vill jag bara säga att jag utgår från att bl. a. den aktuella försäljningen av de bägge kombinerade fartygen är en av orsakerna till att Birger Rosqvist har ställt frågan. Jag kan försäkra Birger Rosqvist att regeringen i samband med behandlingen av denna sak kommer att se mycket noga på hela frågan.

Jag antydde nyss att jag på torsdag kommer att träffa redarna och att jag också kommer att söka kontakt med Sjöfolksförbundet för att få helheten diskuterad.

Anf. 202 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Det som kommunikationsministern sade i det senaste inlägget var kanske värdefullt. Men det pågår också en utredning om kustsjöfartens framtid. Tidigare har det sagts att den utredningen skulle komma med ett förslag någon gång på sensommaren eller tidigt i höst. Jag vill fråga om den utveckling som redan har skett och håller på att ske har föranlett att utredningen kommer att påskyndas eller om den har fått direktiv som gör att man i utredningen är observant även vad gäller utflaggningarna.

19 § Svar på fråga 1980/81:424 om förtur till överfärjning för seminörer i skärgårdskommuner

Anf. 203 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Stina Andersson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att även seminörerna får förtur till överfärjning.

Det är vägverket som bestämmer om förturer vid allmänna färjeleder. Förtur ges normalt endast livsviktiga och brådskande transporter. Vissa andra angelägna transporter har också förtur, exempelvis kollektivtrafiken.

Speciellt tillstånd till förtur söks hos vägförvaltningen.

Vägverket måste vara restriktivt med förturer. Alltför många förturer ger praktiska problem och orsakar onödigt irritation hos andra resande. För enstaka brådskande transporter kan man dock få förtur direkt hos färjepersonalen.

Regeringen har varit återhållsam när den prövat ärenden om förtur. En ansökan om förtur för seminörer som prövats har avslagits. Sedermera har en ny ansökan kommit. Den har föranlett besvär, och besvären är ute på remiss hos vägverket. Besvären får prövas när remissomgången är avklarad.

Anf. 204 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Det är ett tag sedan den ställdes, men frågan är lika aktuell i dag – om inte mer aktuell i synnerhet som sommaren nu står för dörren och de långa köerna ut till skärgården tar sin början.

Det sägs i svaret att vägverket bestämmer förtur vid allmänna färjeleder. Det är väl O.K. i och för sig. Men ibland kan man kanske ifrågasätta den kompetens som de här herrarna har. Enligt uppgift ringde en lantbrukare till vägverket och klagade över att seminörerna inte kunde få förtur, i synnerhet inte under fredag, lördag och söndag. Då fick han svaret: "Seminerar man på lördagar och söndagar?" Kommunikationsministern är själv lantbrukare och känner väl till förhållandena när det gäller en kos brunstcykel.

Det är klart att ekonomin också kommer in i bilden dels därför att seminören kan få stå fyra à fem timmar i kö, vilket händer i Stockholms skärgård i synnerhet under sommarmånaderna och under fredag, lördag och söndag, dels därför att om seminören inte kommer i tid till jordbrukaren blir det ekonomiska förluster för denne, eftersom kon inte blir dräktig. Det kan t. o. m. gå så långt att man får sälja sina djur.

Detta sker trots att det i den fysiska riksplanen har avsatts mark för jord- och skogsbruk på många av skärgårdsöarna i Stockholms län. Förutsättningarna för att bedriva en allsidig jordbruksproduktion är därför ganska stora. I skärgården i Stockholms län finns ett stort antal djur som behöver semineras. Vi har en unik skärgård i Stockholms län, och vi vill behålla och förbättra en levande skärgård. Om man försvårar arbetet för dem som bor ute på öarna kan ingen ha verksamheten kvar.

Naturligtvis är det inte bara i Stockholms län det kan gälla att man önskar förtur för seminörerna. Det behöver bli lika villkor över hela landet där man har färjeförbindelser.

I skärgården i Stockholms län finns ett stort antal djur som behöver semineras. Vi har en unik skärgård i Stockholms län, och vi vill behålla en levande skärgård.

Skärgårdsbönderna är oroliga, kommunikationsministern! Min fråga är faktiskt: Vad kan kommunikationsministern göra? En fungerande service i de aktuella områdena är av central betydelse. Om denna service skall fungera på öar med färjeförbindelser är det absolut nödvändigt att seminörerna har möjlighet till förtur på aktuella färjor. I svaret sägs inte så mycket. Det är

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

*Om förtur till
överfärjning för
seminörer i skär-
gårdskommuner*

*Om förtur till
överfärjning för
seminörer i skär-
gårdskommuner*

generellt hållet. Där hänvisas till en ansökan om förtur som har avslagits. En besvärsskrivelse har nu lämnats in.

Vad kan alltså kommunikationsministern utlova i denna fråga? Jag vet att många skärgårdsbor ser fram emot en central bestämmelse och att de hoppas på ett positivt svar i dag från kommunikationsministern.

Anf. 205 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Stina Andersson har helt rätt i att detta är en fråga av stor ekonomisk räckvidd för den enskilde. Det är möjligt att det behövs mer information på olika håll för att man skall förstå vad det här handlar om – jag tyckte att jag kunde dra den slutsatsen av Stina Anderssons inlägg. Jag kan försäkra, att när besvärsskrivelsen har remissbehandlats och ärendet skall avgöras i departementet, kommer jag att mycket noga pröva frågan just därför att den har så stor ekonomisk räckvidd för den enskilde.

Anf. 206 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ser det som positivt att kommunikationsministern lovar att noga pröva frågan. Det är mycket viktigt att kommunikationsministern gör det.

I svaret hänvisas till att en ansökan om förtur har avslagits. Jag förmodar att det gäller färjeförbindelsen till Fårö, där problemen kanske inte är av samma omfattning som de är hos oss i Stockholms län. På Fårö har man t. ex. nära till färjeläget, och där gällde det kanske bara någon enstaka besättning. I Stockholms skärgård gäller det flera besättningar. Det kan det göra på andra håll i landet också, men jag känner bäst till Stockholms skärgård. Där gäller det t. ex. färjeförbindelserna Öregrund–Gräsö, Östanå–Ljusterö, Furusund–Yxlan–Blidö och Nysätra–Vätö.

De personer som anlitar seminörerna är verkligen beroende av dem, och de är väldigt oroliga. Seminörerna får kanske vänta fyra, fem eller upp till sex timmar för att komma över. Kommunikationsministern vet kanske att det inte är människorna utan korna som bestämmer när en seminör behövs. Man måste också tänka på seminörernas arbetsinsatser. Det är inte bara en ö, en lantbrukare och en ko det gäller – då skulle det vara väldigt enkelt.

20 § Anf. 207 TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppföres näringsutskottets betänkande 63, arbetsmarknadsutskottets betänkande 17 och utrikesutskottets betänkande 26 i nu angiven ordning främst bland två gånger bordlagda ärenden.

21 § Kammaren åtskildes kl. 23.18.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

Nr 154

Måndagen den
1 juni 1981

/Solveig Gemert